

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Инфляцияға шолу

2018 жылғы 3-тоқсан

Алматы, Қазақстан

Инфляцияға шолу Ұлттық Банктің тоқсандық басылымы болып табылады, инфляцияға әсер ететін негізгі макроэкономикалық факторларды талдауды, сондай-ақ қысқа мерзімді және орта мерзімді перспективадағы макроэкономикалық өлшемдердің болжамын қамтиды.

Құжат Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде электрондық нұсқада жарияланады.

Макроэкономикалық көрсеткіштердің болжамы 2018 жылғы 15 қарашадағы жағдай бойынша статистикалық ақпарат негізінде дайындалды.

МАЗМҰНЫ

Резюме	4
I. Макроэкономикалық жағдайлар және қаржы секторының дамуы.....	6
1. Сыртқы макроэкономикалық жағдайлар.....	6
1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал.....	6
1.1.1 Мұнай нарығы.....	6
1.1.2 Түсті металдар нарығы	7
1.1.3 Азық-түлік нарығы	9
1.2 АҚШ-тағы экономикалық ахуал және ФРЖ мөлшерлемесі.....	10
1.3 Қазақстанның саудадағы әріптестер елдеріндегі экономикалық ахуал.....	11
1.3.1 Біріктірілген сыртқы ІЖӨ.....	11
1.3.2. Біріктірілген сыртқы ІЖӨ.....	12
1.3.3 Ақша нарығының мөлшерлемелері.....	13
1.3.4 Валюта бағамдары.....	13
1.4. ҚР төлем балансы.....	15
2. Ішкі экономика	17
2.1 Ақша-кредит саясаты және қаржы секторын дамыту	17
2.1.1 Ақша нарығы және ҚРҰБ операциялары	17
2.1.2 Валюта нарығы және ҚРҰБ шетел валютасымен операциялары.....	18
2.1.3 Депозит нарығы	19
2.1.4 Кредит нарығы	20
2.1.5 Ақша агрегаттары.....	21
2.2 Бағалар және инфляциялық процестер.....	22
2.2.1 Тұтыну бағаларының индексі.....	22
2.2.2 Нақты және ішкі сектордағы бағалар.....	22
2.2.3 Инфляциялық күтулер	23
2.3 Нақты сектордың дамуы.....	24
2.3.1 Ішкі сұраныс.....	24
2.3.2 Ішкі өндіріс	27
2.3.3 Еңбек нарығы және жұмыссыздық.....	30
2.4 Бюджет саясаты.....	32
II. Негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер болжамы және ақша-кредит саясатының бұдан былайғы бағыттары.....	35
1. Болжамдарға арналған сыртқы өлшемдердің негізгі жорамалдары.....	35
2. Базалық сценарий бойынша болжам.....	37
3. Орта мерзімді перспективадағы тәуекелдер	38
1-қосымша. Төлем балансының ағымдағы шотының болжамы.....	41
Негізгі терминдер және ұғымдар.	43
Негізгі қысқартулар тізімі	47

РЕЗЮМЕ

Ұлттық Банк 2018 жылғы екінші тоқсандағы Инфляцияға шолудың шығуынан бері базалық мөлшерлеме бойынша екі рет шешім қабылдады. Қазанда базалық мөлшерлеме 9,25%-ға дейін көтерілді және желтоқсанда +/-100 базистік тармақтардың дәлізі өзгермей 9,25% деңгейінде сақталды.

Инфляция 2018 жылғы қазанда және қарашада 5-7% нысаналы дәліздің төменгі шегіне жақындай отырып 5,3% деңгейінде қалыптасты. Баға өсуінің баяулауына басым түрде жеміс-көкініс өнімдеріне және бензинге бағаның жылдық төмендеуі, сол сияқты қыркүйекке қарағанда реттелетін қызметтерге тарифтердің төмендеуі ықпал етті. Бұл ретте экономикадағы сақталып отырған жоғары инфляциялық аяның орын алып отырғандығын ағымдағы жылдың тамызындағы 5,9%-дан бастап қарашадағы 6,8%-ға дейін базалық инфляция өсуінің жалғасуы көрсетеді.

Инфляциялық күтулер бейімделген болып қалуда және біржолғы сипаттағы оқиғаларға сезімтал болып табылады. Егер қыркүйекте және қазанда инфляциялық күтулер нақты инфляциядан жоғары болса, қарашаның қорытындысы бойынша олар нақты инфляцияның деңгейіне – 5,3%-ға дейін төмендеді. Осылайша, теңге бағамының серпініне байланысты қыркүйектегі және қазандағы теріс оқиғалардың ықпал ету әсері азайды. Қабылданатын инфляция деңгейінің баяулауына қатысты ұзақ мерзімді үрдіс жалғасып отыр.

Ұлттық Банктің бағалауы бойынша Brent маркалы мұнай бағасын бір баррель үшін 60 АҚШ доллары мөлшерінде көздейтін базалық сценарий шеңберінде жылдық инфляция Қазақстанда 2019 жылы жаңа 4-6% нысаналы дәлізге бірте-бірте ене бастап, оның жоғары шегіне жақындайды. Алдыңғы «2018 жылғы тамыз-қыркүйек» болжамдық раундымен салыстырғанда инфляция траекториясы шамалы төмендеу жағына қарай түзетілді, бұл 2019 жылы күтілетін монополистер қызметтеріне бағаның төмендеуімен байланысты. 2020 жылдың бірінші жартыжылдығында жылдық инфляция Ұлттық Банктің бағалауы бойынша бірте-бірте баяулауын жалғастырады.

Ұлттық Банк тәуекел бейінін шамалы нашарлау жағына қайта қарастырды. Өткен болжамдық раундымен салыстырғанда ішкі факторлар ішінде ең төменгі жалақыны 2019 жылдан бастап 1,5 есе көтеру жағдайында ішкі сұраныс тарапынан инфляциялық қысым тәуекелі күшейді. Оған қоса, ішкі сұраныстың ықтимал өсуіне ақысы төмен қызметкерлер үшін жеке табыс салығының төмендеуі, сол сияқты тұтынушылық кредиттеудің оң серпіні ықпал етеді.

Мұнайдың болашақтағы бағасына қатысты белгісіздік, сондай-ақ негізгі саудадағы әріптес елдерде инфляция өсуі үрдісінің жалғасуы сыртқы сектор тарапынан инфляциялық қысымның негізгі тәуекелдері болып табылады. Мұнай нарығындағы құбылмалылыққа және бағаның төмендеу тәуекелдерінің күшеюіне шикізатқа ұсыныстың өсуі, сауда қақтығыстар нәтижесіндегі әлемдік сұраныстың ықтимал баяулауы ықпал етеді.

АҚШ ФРЖ ақша-кредиттік саясаты мөлшерлемесінің өсуімен байланысты сыртқы монетарлық талаптарды қатаңдату тәуекелі сақталады.

Ұлттық Банктің жаңартылған болжамына сәйкес базалық сценарий кезінде 2019 жылы Қазақстанның нақты ІЖӨ-нің өсуі 2,7%-ды, 2020 жылдың бірінші жартыжылдығында – 2,7%-ды құрайды. Экономикалық өсу бойынша алғышарттар өзгерген жоқ. Ішкі тұтынушылық сұраныстың өсуі экономика өсуінің негізгі қозғаушы күші болып табылады. Инвестициялық белсенділіктің, бірінші кезекте тау-кен өндіруші салада және тұрғын үй құрылысында, оң серпін сақталады. Тауарлар мен қызметтер экспортының ұлғаюы Қашаған кен орнында мұнай мен газ конденсатын өндірудің бұдан былай өсуімен байланысты.

Ұлттық Банк болжамдық перспективада шығарылымның айырмасын оң ретінде бағалайды, ол проинфляциялық қысым көрсететін болады. Болжамдық шектің соңына қарай оң айырма әлсіз оң аяда қала отырып, қысқарады.

Ұлттық Банк ақша-кредит талаптарының бейтарап сипатын сақтайды. Басқа да тең талаптар кезінде базалық мөлшерлеменің ағымдағы деңгейі 2019 жылдың соңында инфляцияның жаңа нысаналы 4-6% дәліз ішінде қалыптасуын қамтамасыз етеді. Оған қоса, Ұлттық Банктің ағымдағы пайыздық саясаты сол сияқты сыртқы факторлардың ішкі валюталық нарыққа қысымын теңестіруге мүмкіндік береді. Осылайша, теңге бағамының тиімді қалыптасуы және оның ішкі бағаларға әсерінің төмендеуі қамтамасыз етіледі.

Ұлттық Банктің ақша-кредит саясатының тиімділігін арттыру шеңберінде таргеттелетін TONIA мөлшерлемесінің нысаналы дәліз шеңберінде қысқа мерзімді болжамын, оның ішінде ақша нарығы мөлшерлемелерінің базалық мөлшерлемеге жақындату есебінен жақсарту маңызы міндет болып табылады.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР ЖӘНЕ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫНЫҢ ДАМУЫ

1. СЫРТҚЫ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал

1.1.1 Мұнай нарығы

Үшінші тоқсанда Brent маркалы мұнайдың орташа бағасы бір баррель үшін 75,2 АҚШ долларын құрады (1-график), бұл 2017 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда 44,4%-ға жоғары.

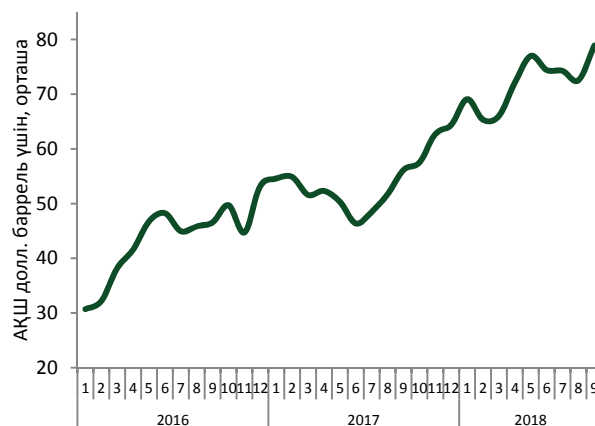
Мұнайға деген тез және тұрақты өсіп отырған әлемдік сұраныс салдарынан жалпыәлемдік қорлардың қысқаруы мұнай бағасының аталған өсуінің басты іргелі себептерінің бірі болып табылады (2-график).

Алдыңғы жылдың тиісті тоқсанымен салыстырғанда мұнайды әлемдік тұтыну 1,5%-ға өсті (3-график). Әлемдік тұтынудың жылдамдатылуы нарықтың мұнай бағасының бұдан әрі ұлғаюы бойынша қауіптерінің өсуімен, сол сияқты АҚШ тарапынан санкцияларға байланысты Ираннан жеткізілімдердің қысқаруын күтулермен байланысты.

Венесуэладағы ахуал сұранысқа қосымша қолдау көрсетуін жалғастыруда. Аталған факторлардың әсері аясында Қытайда, Үндістанда, сондай-ақ АҚШ-та мұнайды тұтынудың күшеюі байқалды, мұнда сұраныстың ұлғаюына өнеркәсіптік өндіріс пен жүк тасымалдары көлемдерінің өсуі қосымша ықпал етті.

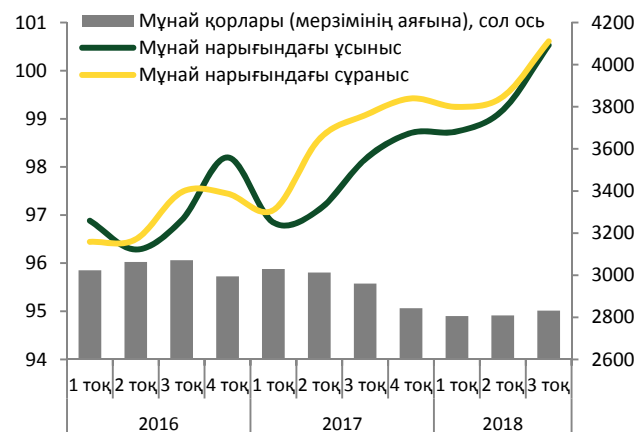
Мұнайды әлемдік өндіру 2,2%-ға (4-график) өсті. Әлемдік өндірістің өсуіне негізгі салымды ОПЕК-тен тыс елдер қамтамасыз етеді, оларда мұнайды жалпы өндіру 4,7%-ға өсті. Қолайлы баға серпіні аясында АҚШ-та, сол сияқты Латын Америкасы елдерінде мұнайды өндірудің айтарлықтай өсуі байқалды. Кейбір талдаушылардың пікірі бойынша АҚШ-та және Канадада мұнайды өндіру, шектеулі өндірістік қуаттарға байланысты проблемалар болмаса, айтарлықтай жоғары болар еді. ОПЕК+ елдерінде мұнайды өндіру 2017 жылдың тиісті тоқсанымен салыстырғанда 2,3%-ға төмендеді. Бұл ретте төмендеуге негізгі салымды Иран (минус 7,5%), сол сияқты Венесуэла (35,3%-ға) қамтамасыз етті.

1-график. Brent сұрыпты мұнай бағасы

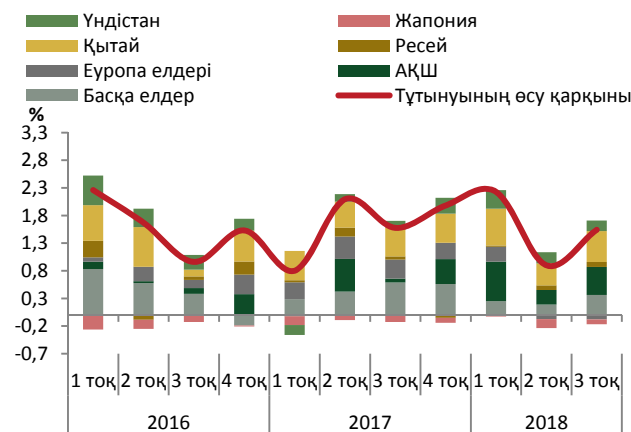
Дереккөз: U.S. Energy Information Administration (EIA)

2-график. Әлемдік мұнай нарығындағы сұраныс пен ұсыныс, тәулігіне млн. баррель

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

3-график. Әлемде мұнайды тұтыну және елдердің салымы, ж/ж

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

Мұнайды өндірудің өсуі Сауд Арабиясында, Ресейде, Африка елдері мен БАӘ-де байқалды.

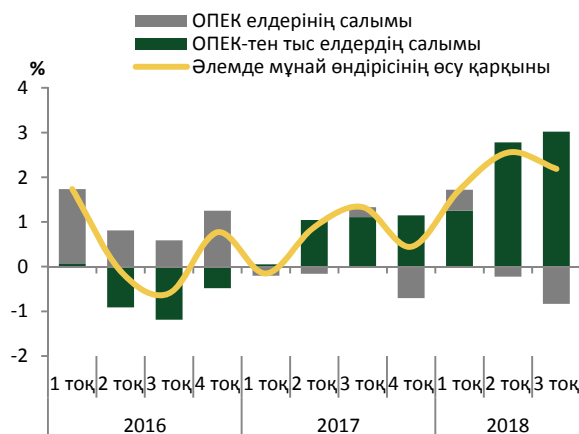
1.1.2 Түсті металдар нарығы

Түсті металдар нарығында жағымсыз серпін басым болды, ол АҚШ-тың және дамушы елдердің орталық банктерінің ақша-кредит саясатының қатаңдауы, сондай-ақ америка валютасының нығаюы және әлемдегі сауда соғыстарының ушығуына байланысты болды. Ғаламдық экономиканың өсуінің күтіліп отырған бәсеңдеуі және нәтижесінде металға әлемдік сұраныстың бәсеңдеуі олардың бағасының төмендеуіне қосымша қысым жасады.

Жоғарыда аталған факторлардың аясында барлық түсті металл бойынша есепті кезеңде бағалардың төмендеуі байқалды. Нәтижесінде, Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2017 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2018 жылғы қыркүйекте мыс, алюминий, мырыш және қорғасын бағасының орташа арифметикалық индексі 12,8%-ға төмендегенін көрсетті (5-график).

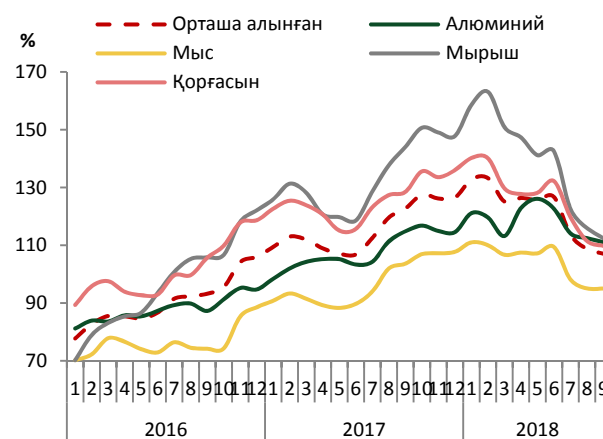
Алюминий нарығында баға белгілеу 9,4%-ға төмендеді. Металл бағасының құлдырауы бірнеше фактордың әсер етуімен болды. Біріншіден, АҚШ Қаржы министрлігі Русал и En+ компаниясына қатысты санкцияларды кезекті рет кейінге қалдырды, бұл нарықта металдың жетіспеу тәуекелін төмендетті. Екіншіден, Үндістанда жаңа зауыттың іске қосылуы нәтижесінде өндірістің күрт өсуі байқалды. Үшіншіден, әлемде алюминий өндірісінің төмендеуі де алюминий алу үшін пайдаланылатын сазбалшыққа қолжетімділіктің төмендеуінің, сондай-ақ электр энергиясының бағасы өсуінің салдары болып табылады. Есепті кезеңде бағаларға: Батыс Австралиядағы Alcoa зауытындағы (көлемі бойынша әлемдегі үшінші алюминий өндіруші) жұмысшылардың бас көтеруі, боксит бағасының жоғары және сазбалшық бағасының төмен болуына байланысты Қытайдың Aluminium Corp. China компаниясының сазбалшық өндіру көлемінің

4-график. Әлемдегі мұнай өндірісі, ж/ж

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

5-график. Мыс, алюминий, мырыш және қорғасын бағасының индексі (2015 ж. қаңтар=100 %)

Дереккөзі: Bloomberg деректері бойынша ҚРҰБ есептері

қысқаруы, сондай-ақ Қытай билігінің елдегі инфрақұрылымдық жобаларды кеңінен дамыту жөніндегі жоспарлары нәтижесінде қолдау жасалды.

Мыс нарығында бағалар 13,1%-ға төмендеді. Талдаушылар АҚШ пен Қытай арасындағы сауда келіспеушілігі аясында нарықтағы металл тұтынудың құлдырауы бойынша күтуді басты тежеуші фактор ретінде атап өтеді. Металл бағасының төмендеуі сондай-ақ еңбек дауларын реттеу қажеттілігіне қарамастан, Чили және Индонезия тарапынан ұсыныстың ұлғаюының көрінісі болды. Еуропа мен АҚШ-тағы металл тұтыну көлемінің төмендеуіне демалыс маусымының басталуы және сауда белсенділігінің аздап құлдырауы әсер етті. Металл бағасы өсуінің қозғалтқышы экологиялық наразылықтарға байланысты Үндістандағы мыс қорыту зауытының тоқтауы, сондай-ақ қыркүйекте болған ірі тайфунның салдарынан Филиппиндегі Glencore зауытындағы жөндеу жұмыс болды.

Мырыш нарығында бағаның барынша терең құлдырау байқалды, төмендеу 21,2%-ды құрады. Металл бағасының осындай айтарлықтай құлдырауы ең алдымен әлемде металл тұтынуға қарағанда, оның барынша жылдам өсуі нәтижесінде болды. Баға белгілеудің төмендеуіне әсер еткен маңызды фактор АҚШ долларының нығаюы болды. Сонымен қатар, металл бағасының құлдырауы Қытайда экологияны қорғау жөніндегі мемлекеттік қысқы бағдарламаны іске асыру аясында нарықтың алдағы уақытта тұтынудың қысқаруын күтудің өсуімен қатар жүрді.

Әлемдегі сауда соғыстары мен саяси шиеленіс қорғасын бағасының айтарлықтай түсіп кетуіне алып келді, құлдырау 17%-ды құрады. Сонымен бірге жеткізу дефициті және алдағы қысқы кезеңге маусымдық сұраныстың жоғары болуы металл нарығын қолдауды жалғастырды.

1.1.3 Азық-түлік нарығы

Біріккен Ұлттық Ұйымының Азық-түлік және ауылшаруашылығы ұйымның деректері бойынша 2018 жылғы қыркүйекте азық-түлік бағаларының ФАО индексі 164,9%-ды құрады, баға 2017 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 7,6%-ға төмендеді (6-график). Индекстің құлдырауы бағаның барлық құрауыштар бойынша төмендеуімен негізделді.

Астық бағасының индексі аздап төмендеуді көрсетті, бұл АҚШ-тағы жүгерінің мол түсі аясында жүгері, күріш және бидай бағасының құлдырауымен және Ресейден бидай жеткізудің үлкен көлемімен түсіндіріледі. Астықтың бағасы жылдық көрсеткіш бойынша 7,6%-ға төмендеді.

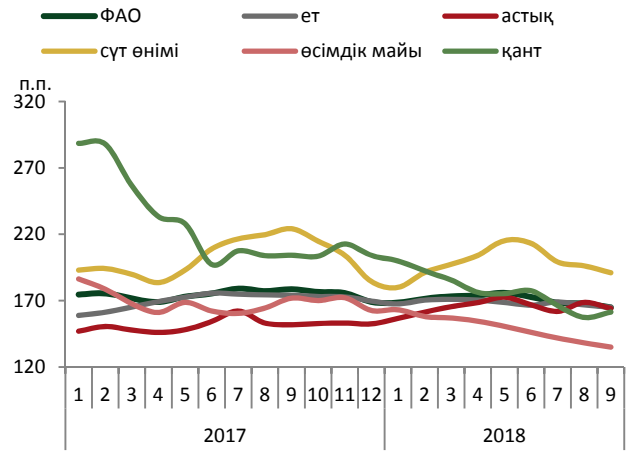
Май бағасы қатарынан 8 ай құлдырауда және үш жылдық минимумға жетті. Пальма, соя және күнбағыс майының құны өндірушілер тарапынан ұсыныстың жоғары болуы туралы деректер аясында төмендейді. Өсімдік майы бағасының индексі 22%-ға төмендеді.

Ет өнімінің құны үшінші тоқсанда іс жүзінде өзгерген жоқ. АҚШ тарапынан ұсыныстың үлкен болуы салдарынан құс еті мен сиыр еті бағасының төмендеуі Қытай тарапынан сұраныстың артуы аясында қой еті мен шошқа еті бағасының өсуімен реттелді.

Сүт өнімі бағасының индексі бір тоқсанда құнның 10,4%-ын жоғалта отырып, 4 ай қатарынан төмендеп отыр. Жаңа Зеландиядағы нарықтық белсенділіктің қысқаруы және өндірістің жақсы түрлері сүт өнімдері бағасы төмендеуінің себептері болды. 2017 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда бағалар 15%-ға құлдырады.

Қанттың бағасы қыркүйекте негізгі экспортер елдер Бразилиядағы, Үндістандағы және Индонезиядағы ауа-райының нашар болуы туралы деректер аясында өскенін көрсетті. Осыған қарамастан, қанттың бағасы бір жылда 21%-ға төмендеді, оған Бразилия мен Үндістанның ұлттық валюталарының құнсыздануы себепші болды.

6-график. ФАО бағасының индексі (2002-2014 жж.=100 п.т.)

Дереккөзі: БҰҰ ПСО

1.2 АҚШ-тағы экономикалық ахуал және ФРЖ мөлшерлемесі

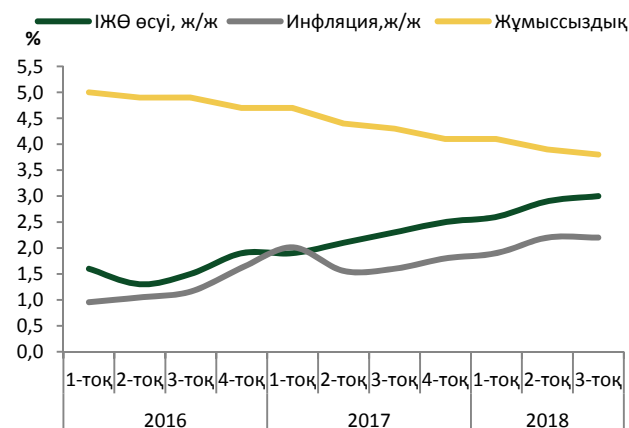
Үшінші тоқсанның қорытындысы бойынша АҚШ-тың экономикалық өсуі жеделдеді және 3,0%-ды құрады (7-график). Экономика өсуінің жеделдеуі АҚШ-тың протекционизм саясатының күшеюімен, сондай-ақ жұмсақ бюджеттік саясат жүргізу арқылы экономикалық субъектілерді қолдаудың жоғары болуымен қатар жүрді. АҚШ Сауда министрлігі жанындағы Экономикалық талдау бюросының деректері бойынша тауарлар мен қызметтердің тұтынушылық шығыстарының ұлғаюуы, сондай-ақ жалпы ішкі инвестициялар, басым түрде зияткерлік меншік өнімдеріне инвестициялар экономиканың өсуіне қосымша қолдау көрсетті. Тұтынушылық шығыстарының өсуі сағат бойынша жалақының, әлеуметтік жәрдемақының және тұрғын үй жалдау кірістерінің ұлғаюуы аясында болды. Басқа да оң факторлар арасында жұмыссыздықтың одан әрі бәсеңдеуі, сондай-ақ денсаулық сақтау, көлік қызметі және басқа да қызметтер саласында жұмыс істейтіндер санының өсуі байқалды.

Есепті кезеңде тауарлар экспортының айтарлықтай құлдырауы, сондай-ақ жабдыққа инвестициялық салымдардың қысқаруы тіркелді, бұл жиынтығында экономиканың одан әрі өсуіне тежеуші ықпал жасады.

АҚШ-тың жылдық инфляциясы жеделдеді. Инфляциялық процестердің жеделдеуі халықтың нақты ақшалай кірісінің өсуі аясында бензин, ұзақ пайдаланылатын тауарлар (автомобильдер, компьютерлер, велосипедтер және т.с.с.) және кейбір қызметтер бағасының айтарлықтай өсуіне байланысты болды.

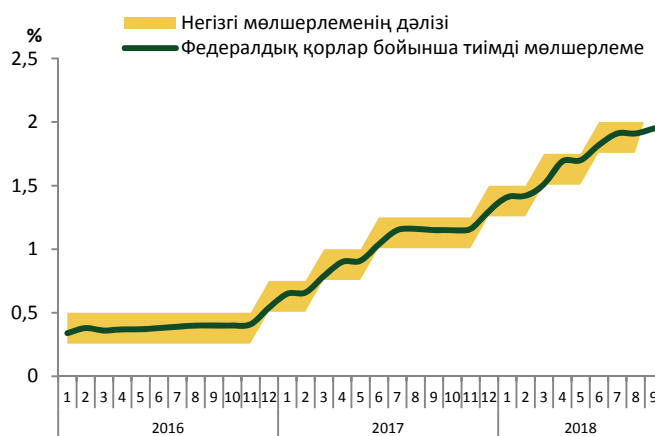
2018 жылғы қыркүйекте АҚШ ФРЖ негізгі мөлшерлемені 2,00-2,25%-ға дейін 25 базистік тармаққа көтеру туралы шешім қабылдады (8-график). Шешім инфляция бойынша қазақ мерзімді мақсатқа қол жеткізу, сондай-ақ еңбек нарығындағы көрсеткіштерді одан әрі нығайту және экономикалық белсенділіктің жоғары қарқыны ескеріле отырып қабылданды.

7-график. АҚШ экономикасының көрсеткіштері

Дереккөздер: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), U.S. Bureau of Labor Statistics (BLS)

8-график. АҚШ-тағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

1.3 Қазақстанның сауда әріптестері елдеріндегі экономикалық ахуал

1.3.1 Біріктірілген сыртқы ІЖӨ

Қазақстанның халықаралық сауда құрылымы туралы негізгі деректер негізінде есептелетін және Қазақстанның экспортына сұранысты сипаттайтын біріктірілген сыртқы ІЖӨ көрсеткішінің төрт тоқсан қатарынан төмендеуі жалғасуда (9-график). Есепті кезеңде көрсеткіштің өсу қарқынның бәсеңдеуі барлық сауда әріптестері – Ресей, ЕО мен Қытай экономикасының өсу қарқынының баяулауымен байланысты болды (10-график).

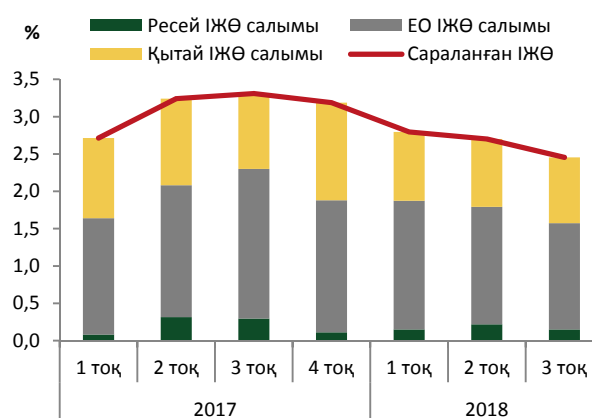
Қытай экономикасының өсуі 6,5%-ға дейін төмендеді, бұл ең алдымен АҚШ-пен сауда текетіресінің көрінісі және экономикадағы сауда кедергілерінің ұлғаюы болды. Нәтижесінде есепті кезеңде өңдеуші өнеркәсіпте, құрылыста және саудада белсенділіктің бәсеңдеуі байқалды.

Қосымша теріс әсер ету тұтынушылық шығыстардың төмендеуі аясында ішкі сұраныстың әлсіреуінен болды. Экспорттың америка баждары өткізілгенге дейін өскен жоғары көрсеткіштері, сондай-ақ энергия тасымалдағыштардың әлемдік бағасының өсуі аясында өңделмеген мұнай өндірудің өсуі (үш жылда бірінші рет) экономикалық өсуге қолдау көрсетті.

Еуроаймақ елдерінің ІЖӨ-нің бәсеңдеуі көбінесе Германия, Франция және Италия есебінен болды. Сарапшылардың пікірі бойынша, аталған бәсеңдеуге көптеген факторлар әсер етті, олардың ішінде АҚШ-пен сауда соғысы, Германиядағы саяси проблемалар, Италиядағы мемлекеттік борыштың жоғары деңгейі, сондай-ақ әлемдегі экономикалық ахуалдың жалпы нашарлауы неғұрлым маңызды болды. Ахуалды шиеленістірген маңызды фактор ЕОБ-ның 2018 жылдың соңына дейін облигациялар сатып алу бағдарламасын тоқтату ниеті болды. Ұлыбританияның ЕО құрамынан шығу процесі экономиканың одан әрі өсуіне тежеуші әсер етуін жалғастырып отыр.

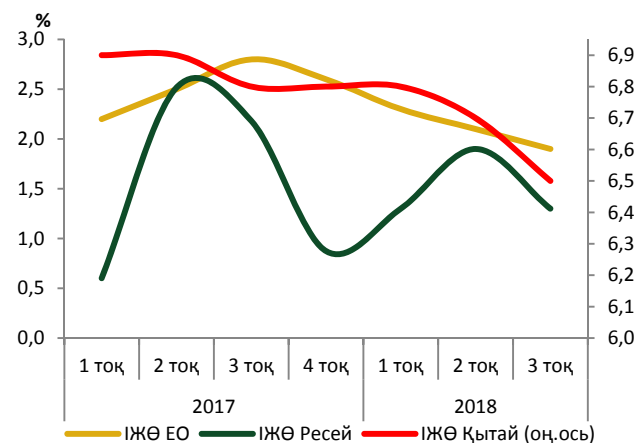
Росстаттың бағалауына сәйкес Ресейдің экономикалық өсу қарқыны 2018 жылғы

9-график. Орташа алынған сыртқы ІЖӨ, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

10-график. Қытай, Ресей, ЕО ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

Дереккөзі: Bloomberg, Еуростат, Ресстат

үшінші тоқсанда 1,3%-ға дейін (алдыңғы тоқсанда 1,9%) бәсеңдеді. Өндірістік белсенділіктің төмендеуі көптеген салалар бойынша, оның ішінде ауыл шаруашылығында (-6,1% ж/ж), құрылыста (-0,4% ж/ж) тіркелді. Ауыл шаруашылығындағы осындай серпін өткен жылғы базаның жоғары болуы аясында дәнді және дәнді бұршақты дақылдар түсімінің төмендеуімен түсіндіріледі. ІЖӨ-нің өсіндегі ауыл шаруашылығының үшінші тоқсандағы теріс үлесі 0,5 п.т. құрады.

1.3.2 Біріктірілген сыртқы инфляция

Қазақстанның саудадағы негізгі әріптес елдерінің импортындағы үлесі бойынша есептелген тұтыну бағаларының біріктірілген сыртқы индексі 2018 жылғы үшінші тоқсанда үдеді (11-график). Мұндай үдеу Ресейде және Қытайда инфляцияның бірден өсуіне байланысты болды (12-график). Көрсеткіштің үдеуі Қазақстандағы тұтыну бағаларына сырттан инфляциялық қысымның күшеюінің белгісі болып табылады.

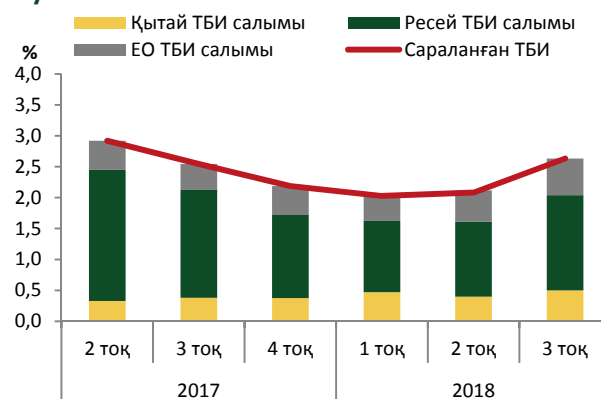
Жылдық инфляция Қытайда 2018 жылғы қыркүйекте үдеп, 2,5%-ға жетті. Энергия тасымалдауыштар бағасының өсуі жылдық инфляцияның өсуіне елеулі үлес қосты. Кейбір азық-түлік өнімдерінің, әсіресе көкөніс пен жеміс-жидектің, қой еті мен жұмыртқаның өсіп кеткен бағасы қосымша салмақ түсірді. Қызмет көрсету құрылымында білім беру қызметі, денсаулық сақтау және үйлерді жалдау қызметі қымбаттады. Оған қоса, жергілікті және шетелдік дәрі-дәрмектер бағасының да өскені байқалды.

ЕО елдеріндегі инфляция 2018 жылғы қыркүйекте жылдық көрсеткіште 2,2%-ды құрады.

Экономикада инфляциялық процестердің өсуіне бензиннің жоғары бағасы елеулі әсерін тигізді. Бұған қоса, жеміс-жидек пен көкөністер секілді кейбір маусымдық өнімдердің, сондай-алкоголь мен темекінің қымбаттағаны байқалды.

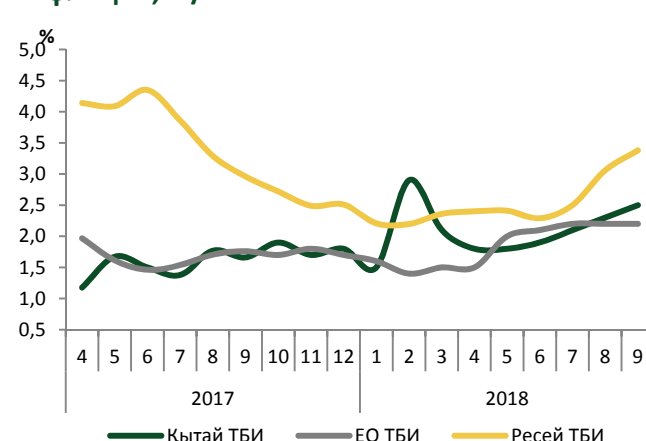
Ресейдегі инфляция 2018 жылғы үшінші тоқсанда үдеуін жалғастырып, қыркүйекте

11-график. Орташа алынған сыртқы ТБИ, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

12-график. Қытай, Ресей, ЕО-дағы инфляция, ж/ж

Дереккөзі: Қытайдың ұлттық статистикалық бюросы, Евростат, Reuters

3,4%-ды құрады. Инфляциялық процестердің динамикасы рубльдің әлсіреуінің, өткен жылғы құрамдауыштардың төмен базасы аясында азық-түлік тауарлары бағасының өсуінің үдеуі және ҚҚС мөлшерлемесінің көтерілуі алдында кейбір өндірушілердің тауарлар бағасын асыра өсіруінің әсерінен қалыптасты.

1.3.3 Ақша нарығының мөлшерлемелері

Қытай Халық Банкі 2018 жылғы үшінші тоқсанда негізгі мөлшерлемені өзгеріссіз сақтап қалды (13-график). Бір күндік SHIBOR мөлшерлемесінің орташа айлық мәні де 2018 жылғы тамыздағы 2,20%-дан қыркүйекте 2,47%-ға дейін біршама өскенін көрсетті.

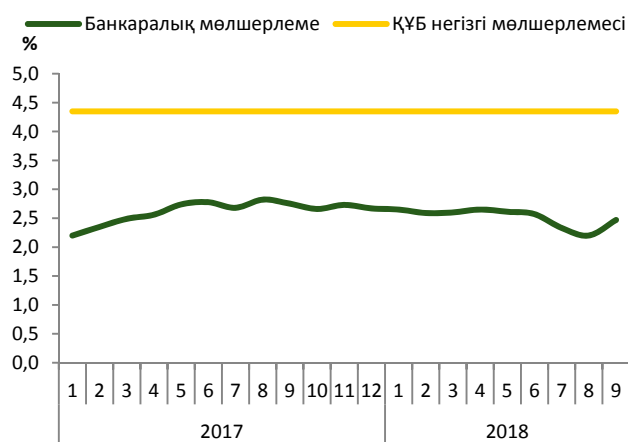
Соңғы отырысында ЕОБ нарықтың күтулеріне қарамастан директивтік мөлшерлемелерді ең төменгі деңгейде сақтап қалды. Оған қоса, ЕОБ мөлшерлемелерді 2019 жылғы жаздың соңына дейін ағымдағы деңгейде сақтау ниеті туралы қайта мәлімдеді (14-график). Реттеуші 2018 жылғы желтоқсанның аяғына қарай активтерді таза сатып алудың тоқтатылатынын растады.

Бағаның өсуі аясында Ресей Банкі инфляция бойынша болжамдарын ұлғайту жағына қарай қайта қарады. Мәселен, РФ ОБ болжамы бойынша жылдық инфляция 2018 жылдың соңында бұрын мәлімделген 3,5-4%-дың орнына 3,8-4,2%-ды құрайды. Инфляция қарқынының қысқа мерзімді күшеюі 2020 жылдың бірінші жартысында 4% болатын нысаналы бағдарға біртіндеп кіре отырып, 2019 жылы 5-5,5%-ға дейін көтеріледі деп жоспарланады (15-график). Осыған байланысты, инфляциялық тәуекелдерді шектеу үшін Ресей банкі 2018 жылғы қыркүйекте негізгі мөлшерлемені 7,50%-ға дейін 25 п.п. көтеру туралы шешім қабылдады.

1.3.4 Валюта бағамдары

Юаньнің АҚШ долларына қатысты орташа айлық бағамы 2018 жылғы шілдедегі 6,71-ден қыркүйекте 6,85 юаньге дейін әлсіреді (16-график).

13-график. Қытайдағы мөлшерлемелер

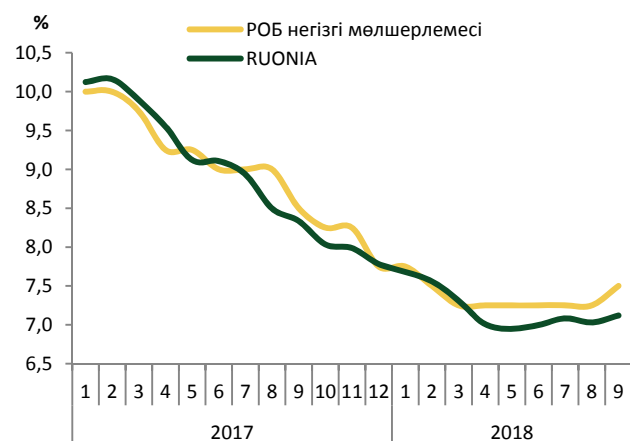
Дереккөзі: Reuters

14-график. ЕОБ-дағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

15-график. Ресейдегі мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

Қытай ұлттық валютасының әлсіреуіне бірнеше фактор әсер етті, оның ең маңыздысы АҚШ-пен қақтығыстың күшеюі болды. Қытайдың орталық банкінің банктер қатарына арналған резервтік талаптарды азайтуы Қытай валютасына қысым жасады. Кейбір талдаушылар ұлттық валютаның әлсіреуін бәрінен бұрын Қытай үкіметінің юаньды әлсірете отырып жергілікті экспорттаушы өндірушілерге қолдау көрсетуі әрекетіне меңзейді.

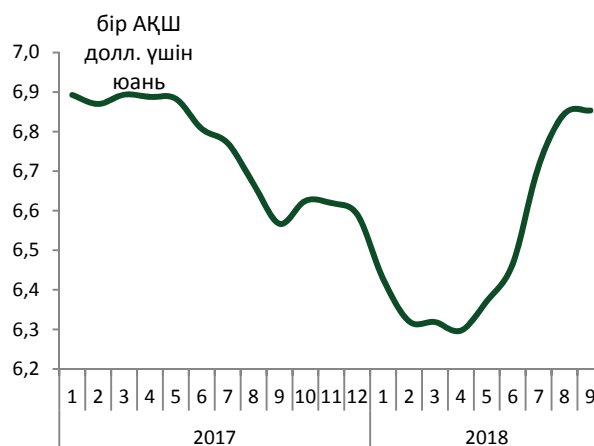
Қарастырылып отырған кезеңде Еуропа валютасының белгіленімі ұзақ уақыт әлсіреуден кейін, 2018 жылғы шілдедегі бір еуро үшін орташа алғанда 1,168 АҚШ долларынан 2018 жылғы қыркүйекте бір еуро үшін орташа алғанда 1,166 АҚШ долларына дейін біраз нығайды (17-график).

Біршама нығаю ЕО үкіметінің АҚШ-пен Еуропадан әкелінетін құрыш пен алюминийге жоғары баж салығын салуды уақытша тоқтата тұру туралы келісімге келуі аясында орын алды.

Ресей рублінің АҚШ долларына қатысты бағамы үшінші тоқсан бойы әлсіреу үрдісін көрсетті. Бұл серпін көбіне АҚШ тарапынан Ресейге қатысты жаңа санкциялардың енгізілуіне байланысты болды, соның нәтижесінде федералдық қарыз облигациялары нарығынан бейрезиденттер кете бастады (18-график). Бейрезиденттердің ФҚО-дағы үлесі 2018 жылғы наурыздағы ең жоғарғы 34,5%-дан қыркүйекте 25,8%-ға азайды.

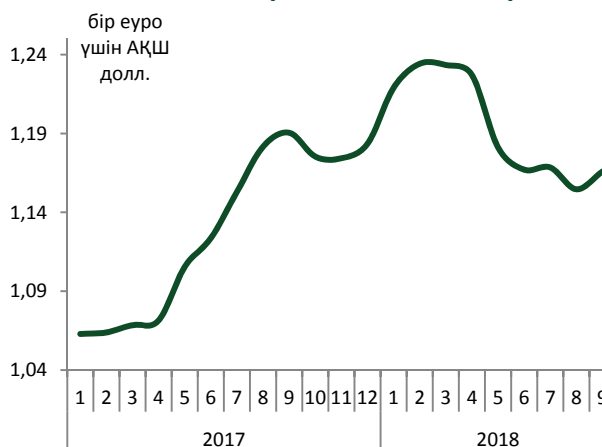
Қыркүйекте рубльдің орташа алынған айлық бағамы 2018 жылғы маусыммен салыстырғанда бір АҚШ доллары үшін 67,7 рубльді құрап, 7,8%-ға әлсіреді.

16-график. Юаньнің АҚШ долларына қатысты бағамы, орташа алғанда бір айда

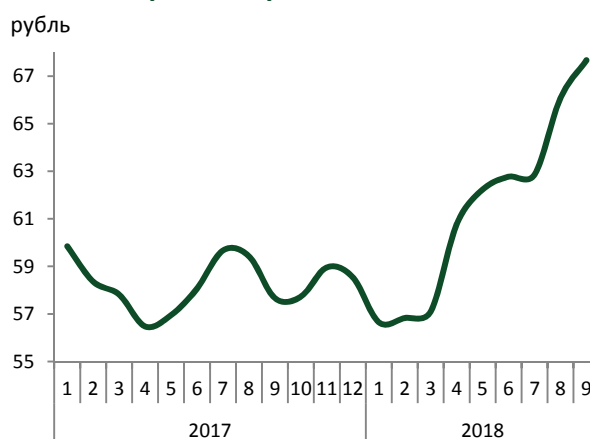
Дереккөзі: Reuters

17-график. АҚШ долларының еуроға қатысты бағамы, орташа алғанда бір айда

Дереккөзі: Reuters

18-график. Рубльдің АҚШ долларына бағамы, бір айда орташа алғанда

Дереккөзі: Reuters

1.4 ҚР төлем балансы

Мұнай және газ конденсатын өндірудің ұлғаюы және олардың әлемдік бағасының өсуі аясында 2018 жылғы екінші тоқсанда төлем балансының жақсарғаны байқалды.

2018 жылғы екінші тоқсанда ағымдағы операциялар шотының дефициті өткен жылдың ұқсас кезеңімен салыстырғанда 0,2 млрд. дейін, 8 еседен аса қысқарды. Тікелей шетелдік инвесторлар кірістерінің жоғары деңгейі ағымдағы шот дефицитінің қысқаруын тежеуші фактор болып табылады (19-график және 20-график).

Тауарлар экспорты ең бастысы минерал өнімдері (34,6%-ға) және астық (31,9%-ға) есебінен 21,5%-ға өсті.

Тауарлар импортының (3,2%-ға) өсуі барлық негізгі тауар топтары бойынша (тұтынушылық тауарлар бойынша – 5,8%-ға, аралық өнеркәсіптік тұтыну тауарлары бойынша – 2,8%-ға, инвестициялық тауарлар бойынша – 6,1%-ға) байқалды.

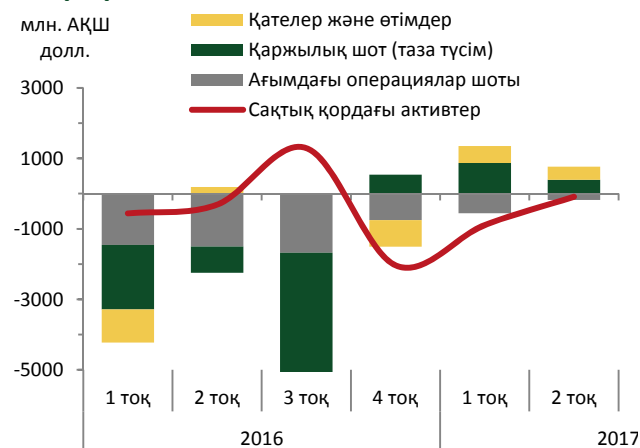
Тауарлар импортына қарағанда тауарлар экспорты өсімінің жоғары қарқыны сауда балансының оң сальдосының ұлғаюын қамтамасыз етті (20-график).

Халықаралық қызмет көрсету балансының дефициті 2017 жылғы екінші тоқсанмен салыстырғанда қызмет көрсету экспортының өсуі есебінен 9,1%-ға төмендеді, бұл кезде қызмет көрсету импорты да аздап ұлғайды. Қызмет көрсету экспортының өсімі отандық әуе тасымалдаушылардың кірістерімен, сондай-ақ бейрезиденттердің Қазақстанға сапары шығыстарының өсуімен қамтамасыз етілді.

Қызмет көрсету импортының ұлғаюына бейрезиденттердің ҚР аумағында ірі инфрақұрылымдық жобаларды іске асыруға қатысуына байланысты іскерлік қызмет көрсету көлемінің өсуі себепші болды (21-график).

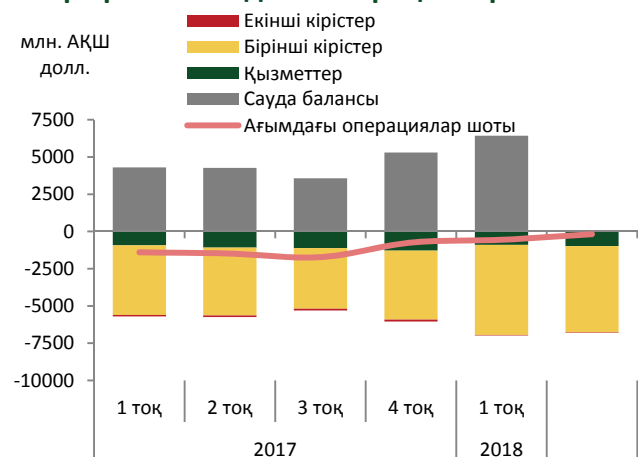
Шикізат тауарлары экспортының өсуі аясында бейрезиденттердің тікелей инвестициялардан алынатын кірістері 29,4%-ға ұлғайды. Бейрезиденттер кірістердің бір бөлігін мұнай-газ саласындағы еншілес қазақстандық кәсіпорындарды

19-график. Төлем балансы, тоқсанға

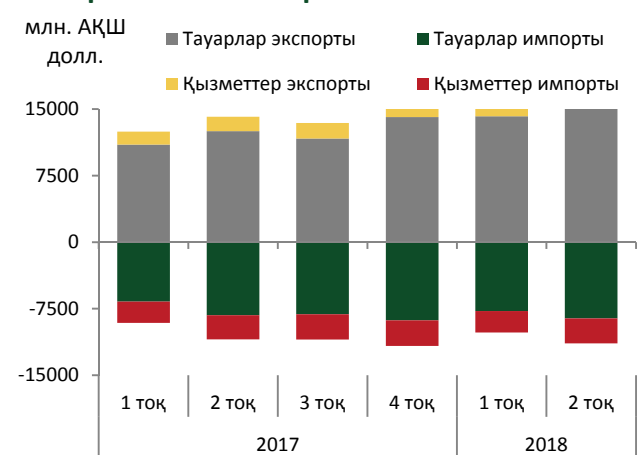
Дереккөзі: ҚРҰБ есептері
*ҚРҰБ резервтік активтерді қоспағанда (таза-түсім)

20-график. Ағымдағы операциялар шоты

Дереккөзі: ҚРҰБ

21-график. Тауарлар және қызметтер экспорты және импорты

Дереккөзі: ҚРҰБ

қаржыландыруға жіберді.

Қаржы шоты бойынша (резервтік активтерді қоспағанда) капиталдың таза ағыны 0,4 млрд. болды.

Тікелей инвестициялар бойынша капиталдың таза ағыны портфельдік және басқа инвестициялар бойынша таза әкетілумен өтелді.

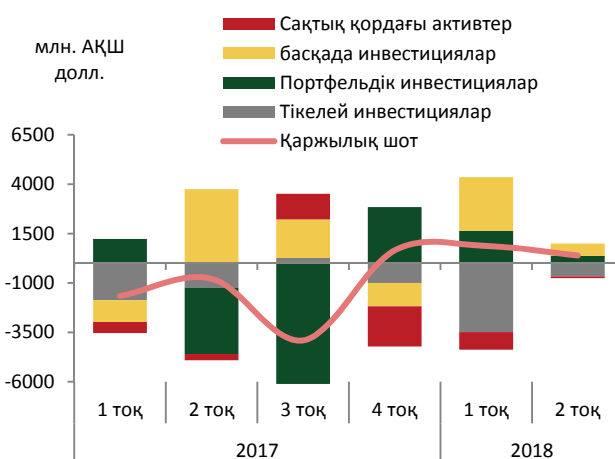
Шетелдік тікелей инвестициялар бойынша таза ағын бейрезиденттердің қазақстандық кәсіпорындарға қатысуы арқылы кірістерін қайта инвестициялау нәтижесінде қалыптасты.

Портфельдік инвестициялар бойынша оң сальдо (нетто-әкетілуі) олар бойынша активтердің аздап өсуі кезінде портфельдік инвестициялардың құрамындағы резидент міндеттемелерінің айтарлықтай қысқаруы салдарынан туындады.

Басқа инвестициялар бойынша оң сальдо банктік емес ұйымдардың дебиторлық берешегінің және халықтық қолындағы қолма-қол шетел валютасының ұлғаюына байланысты болды (22-график).

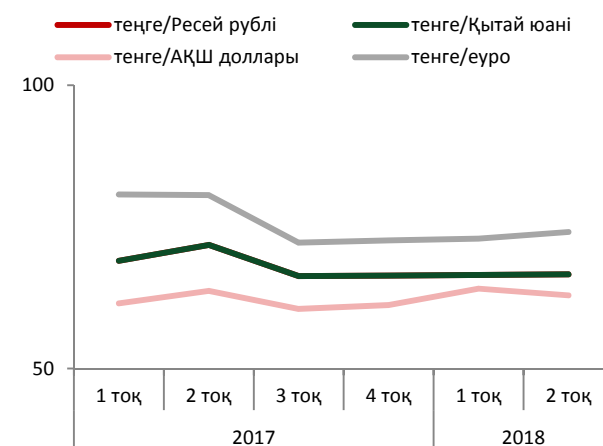
2018 жылғы 6 айдың қорытындылары бойынша нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 2017 жылғы желтоқсанға қатысты 2,5%-ға нығайды және 2013 жылғы желтоқсандағы бәсекеге қабілеттілігінің базалық деңгейіне қатысты 79% болды. Теңгенің негізгі әріптес елдердің валюталарына екі жақты нақты айырбастау бағамдарының индекстері әр түрлі бағыттағы серпінді көрсетті. 2018 жылғы маусымда 2017 жылғы желтоқсанға қатысты теңге нақты көрсеткіш бойынша рубльге қатысты 6,7%-ға және еуроға қатысты 1,9%-ға нығайды. Бұл ретте теңге юаньға қатысты 0,4%-ға. АҚШ долларына қатысты 0,3%-ға әлсіреді (23-график).

22-график. Қаржылық шот

Дереккөзі: ҚРҰБ

23-график. Теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі (желтоқсан 2013 = 100%)

Дереккөзі: ҚРҰБ

2. ІШКІ ЭКОНОМИКА

2.1 Ақша-кредит саясаты және қаржы секторын дамыту

2.1.1 Ақша нарығы және Ұлттық Банкінің операциялары

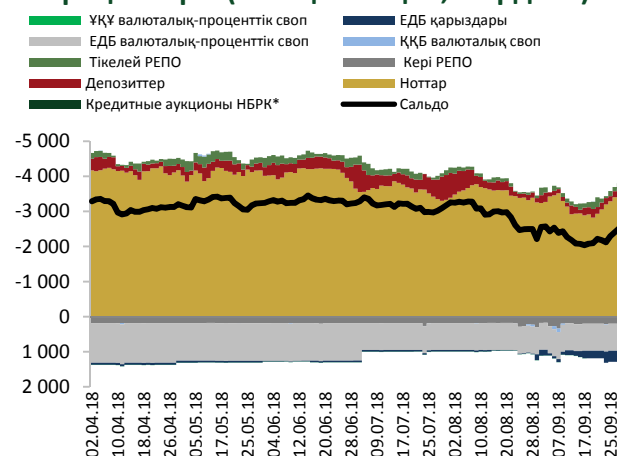
Өтімділік профициті ақша нарығындағы ахуалға себепші болды. Ұлттық Банк артық өтімділік тарапынан инфляциялық қысымды тежеу үшін оны алу бойынша операциялар жүргізді. Негізгі көлем қысқа мерзімді ноттар арқылы алынады.

Сыртқы монетарлық талаптарды қатаңдату аясында Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттарынан бейрезиденттер шығарылды (қысқа мерзімді ноттар бойынша ашық позицияның жалпы көлеміндегі үлесі 2018 жылғы маусымдағы 6,33%-дан қыркүйекте 2,85%-ға дейін қысқарды). Нәтижесінде қыркүйектің ортасында ақша-кредит саясатының операциялары бойынша теріс сальдо 2018 жылдың басынан бастап минимумге (2 трлн. теңге) дейін қысқарды.

Ақша нарығында мөлшерлемелердің трансмиссиясын жақсарту мақсатында Ұлттық Банк қысқа мерзімді ноттардың кірістілігін базалық мөлшерлемелер деңгейіне жақындату бойынша шаралар қабылдады. Бұл аяда резидент банктер тарапынан қысқа мерзімді ноттарға сұраныс өсті. Сонымен қатар тоқсанның соңында теріс сальдо 2,6 трлн. теңге деңгейіне дейін өсті. Бұл ретте банк секторының қаржылық тұрақтылығын қолдау шеңберінде тоқсан бойы жекелеген банктерге қарыздар берілді (24-график).

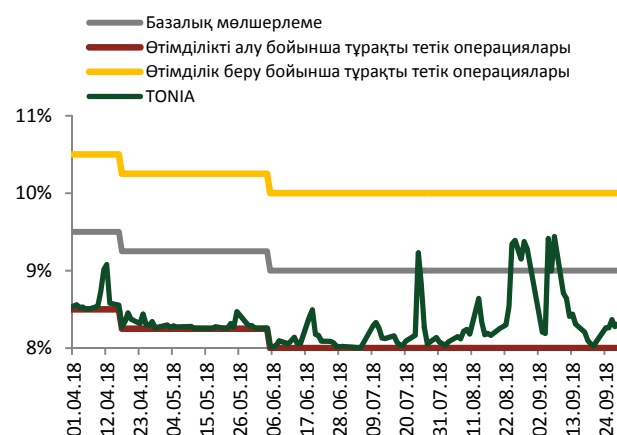
Базалық мөлшерлеме сыртқы сектордағы тәуекелдер балансының жылжуы, сондай-ақ ішкі экономика тарапынан проинфляциялық қысымның ықтимал күшеюі аясында бұрынғы деңгейде (9 шілде және 3 қыркүйек) екі рет сақталды. Осылайша, ақша-кредит талаптары бейтарап деңгейде сақталды. TONIA мөлшерлемесі тоқсан бойы пайыздық мөлшерлемелер дәлізінің төменгі шегіндегі деңгейге жақын қалыптасты (25-график). Алайда теңгенің айырбастау бағамының құбылмалылығы және салық төлемдерінің маусымы аясында базалық мөлшерлеменің деңгейіне дейін кезеңдік ауытқулар болды. Кезең соңында оның мәні 8,31% болды.

24-график. ҚРҰБ ішкі нарықтағы операциялары (ашық позиция, млрд. тг.)

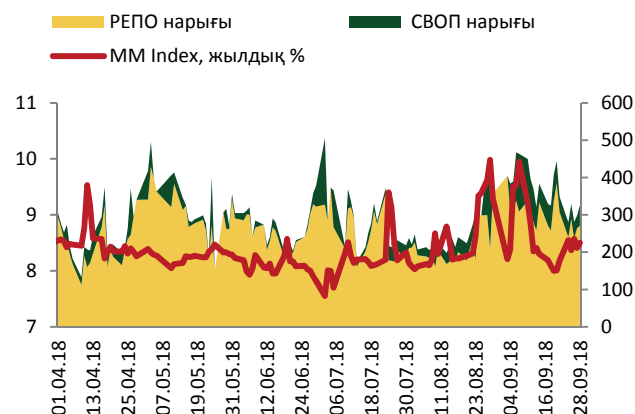
* Бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу ҚРҰБ аукционы
Дереккөзі: ҚРҰБ

25-график. Базалық мөлшерлеме және TONIA

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚҚБ

26-график. MMI серпіні және мәмілелер көлемі (млрд. тг., оң ось)

Дереккөзі: ҚҚБ

Жүргізілетін саясаттың тиімділігін арттыру мақсатында 2018 жылғы қыркүйектен бастап теңгенің АҚШ долларына ресми бағамы Т+1 есеп айырысу мерзімімен сауда сессияларының қорытындылары бойынша орташа биржалық бағам негізінде белгіленеді, бұл қысқа мерзімді өтімділікті басқаруды жақсартуға және ақша нарығындағы құбылмалылықтың төмендеуіне ықпал етеді.

Money Market Index 7,55-9,98% аралығындағы диапазонда өзгерді. Индикатордың 2018 жылғы 28 қыркүйектегі мәні 8,50% деңгейінде қалыптасты (26-график).

Қисықтықтың уақытша «дөңес» нысаны байқалды, ол қысқа мерзімді кірістіліктің айтарлықтай көтерілуін куәландырады (27-график). Бұл ахуал бейрезиденттердің кірістілігі 10%-дан жоғары жылдық ноттарды төмен бағамен сату бойынша жүргізген мәмілелері салдарынан туындады. Мұндай әсер ағымдағы жылғы төртінші тоқсанның ортасына дейін созылады деп күтіледі.

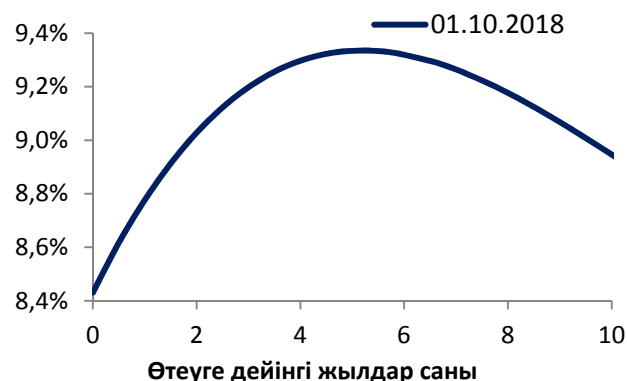
2.1.2 Валюта нарығы және Ұлттық Банктің шетел валютасымен операциялары

Валюта нарығындағы құбылмалылық бірқатар сыртқы факторлардың салдары болып табылады.

2018 жылғы қыркүйекте ең көп мәнге жеткен мұнай бағасының өсуі 2014 жылғы желтоқсаннан бастап қолайлы фактор болды. Сауда қақтығыстарының шиеленісуі, АҚШ-тың санкциялық және протекционистік саясаты валюта нарығының жай-күйіне теріс ықпал етті. Бұл шаралар, сондай-ақ АҚШ ФРС ақша-кредит саясатының қатаюуы дамыған нарықтардың пайдасына капитал ағындары бағыттарының өзгеруіне және дамушы елдердің, оның ішінде Қазақстанның валюталарының әлсіреуіне себепші болды. Барынша маңызды қолайсыз сыртқы фактор АҚШ тарапынан санкцияларды қатаңдату туралы жаңалықтар аясында Ресей рублінің әлсіреуі болды.

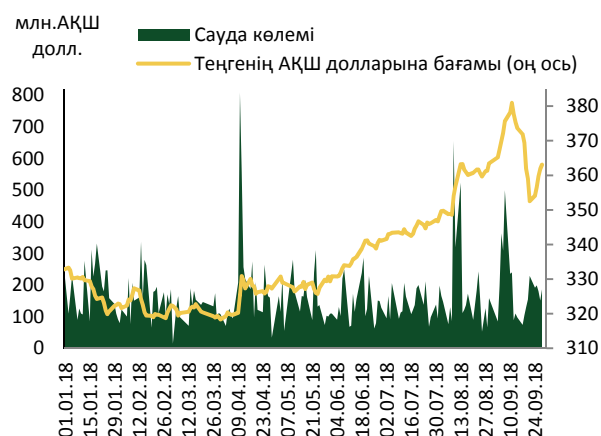
Теңге АҚШ долларына қатысты бір АҚШ доллары үшін 341,62-380,93 теңге диапазонында өзгерді. Тоқсанның қорытындылары бойынша теңгенің АҚШ

27-график. Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығындағы кірістіліктің тәуекелсіз қисығы

Дереккөзі: ҚҚБ

28-график. Айырбастау бағамының серпіні және валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі

Дереккөзі: ҚҚБ

долларына биржалық бағамы 363,07 немесе 6,4%-ға дейін әлсіреді (28-график).

Қыркүйекте валюталық нарықты тұрақтандыру мақсатында Ұлттық Банк 520,6 млн. АҚШ долл. (валюталық өктемдіктер 2017 жылғы қазаннан бастап бірінші рет) сатты. USD/KZT валюталық жұбы бойынша биржалық сауда-саттық көлемінің ұлғаюуы үшінші тоқсанда өткен тоқсандағы көрсеткіштермен (10,5 - 10,6 млрд. АҚШ долл. аралығында 0,9%-ға ұлғаю) сәйкес болды.

2.1.3 Депозит нарығы

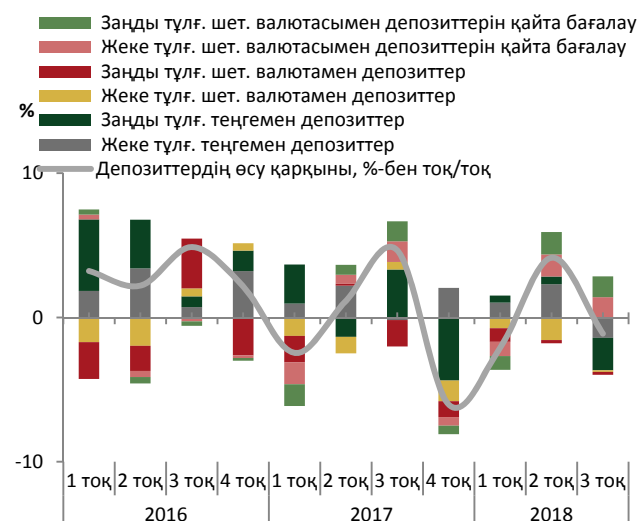
2018 жылғы қыркүйектің соңында депозиттердің көлемі үшінші тоқсанда 1,1%-ға төмендеп, 17,6 трлн. теңге болды.

Ұлттық валютадағы депозиттер 6,6%-ға төмендеді, доллар баламасындағы шетел валютасымен 0,7%-ға азайды (29-график).

Өткен тоқсандармен салыстырғанда валюталық депозиттер баяу төмендеді, керісінше, ұлттық валютадағы теңгелік депозиттердің өсуі төмендеумен ауысты. Теңгелік депозиттердің төмендеуі, ең алдымен, айырбастау бағамының құбылмалылығына себепші болды. Нәтижесінде депозиттерді долларландырудың жалпы деңгейі жылдың басынан бастап 47,5%-ға (маусымда – 44,5%) жетіп, ең көп деңгейде қалыптасты.

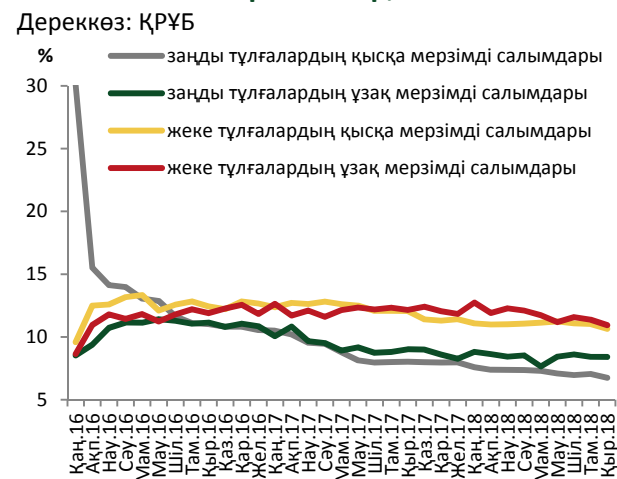
Ұлттық валютадағы депозиттер бойынша орташа алынған мөлшерлеме үшінші тоқсанда 2018 жылғы маусымдағы 7,4%-дан қыркүйектегі 7,1%-ға дейін 0,3 п.т. төмендеді. Орташа алынған мөлшерлеменің серпіні ұлттық валютадағы мерзімді депозиттердің мөлшерлемелерімен толық айқындалды, олар біртіндеп төмендей бастады. Қыркүйекте ұлттық валютадағы мерзімді депозиттер бойынша мөлшерлемелер заңды және жеке тұлғалар үшін 6,8% (2018 жылғы маусымда – 7,1%) және 10,8% (11,2%), еркін айырбасталатын валютада тиісінше 1,2% (0,9%) және 1,7% (1,8%) болды (30-график).

29-график. Депозиттер көлемінің өсуіне құрауыштардың үлесі

Дереккөз: ҚРҰБ-нің есептері

30-график. Теңгемен мерзімді депозиттер бойынша мөлшерлемелер, %-бен

Дереккөз: ҚРҰБ-нің есептері

2.1.4 Кредит нарығы

Банктердің кредиттерінің көлемі үшінші тоқсанда 12,7 трлн. теңгеге дейін 1,3%-ға азайды, оның ішінде теңгемен 0,8%-ға өсті, шетел валютасымен доллар баламасында 7,7%-ға қысқарды. Лицензиялары кері қайтарылған немесе тоқтатылған, сондай-ақ балансын тазалау нәтижесінде өздерінің активтерін есептен шығарған банктерді қоспағанда, есепті тоқсанда кредиттік портфельдің өсуі жылдық көрсеткіш бойынша 7%-ға бағаланды.

Корпоративтік бөлікте кредиттер портфелі «Qazaq Banki» АҚ-тың, «Астана» Банкі» АҚ-тың, «ЭКСИМБАНК КАЗАХСТАН» АҚ-тың лицензияларын айыру және банктердің балансына тазалау («Цеснабанк» АҚ) есебінен 7,6 трлн. теңгеге дейін 5,3%-ға тоқсандық азаюды көрсетті. Жеке тұлғалардың кредиттер портфелі теңгелік қарыздар есебінен 5,4%-ға өсті (31-график).

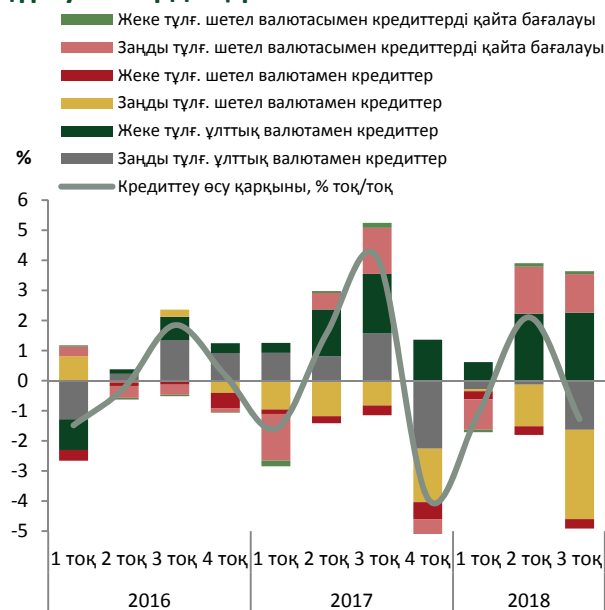
Ұлттық валютадағы кредиттер бойынша орташа алынған мөлшерлеме 2018 жылғы маусымдағы 15,0%-дан қыркүйектегі 14,1%-ға дейін төмендеді (32-график).

Заңды тұлғаларға берілген ұлттық валютадағы қарыздар бойынша мөлшерлемелер құрылымында ұзақ мерзімді мөлшерлемелердің жайлап төмендеу үрдісі жалғасты. Олар бойынша мөлшерлемелер 1 жылдан астам мерзімі бар кредиттер көлемі 37,5%-ға ұлғайған кезде 13,2%-дан 12,6%-ға дейін төмендеді.

Үшінші тоқсанда, банктердің пікіртеріміне сәйкес, өтімділік көрсеткіштерінің нашарлауы, борыштық қорландыру құны мен тәуекелдерінің өсуі, оның ішінде депозит нарығында байқалды. Сонымен қатар теңге бағамының көтеріңкі құбылмалылығына орай қорландыру құнының өсуі салдарынан қарыздар бойынша мөлшерлемелердің өсуі байқалды.

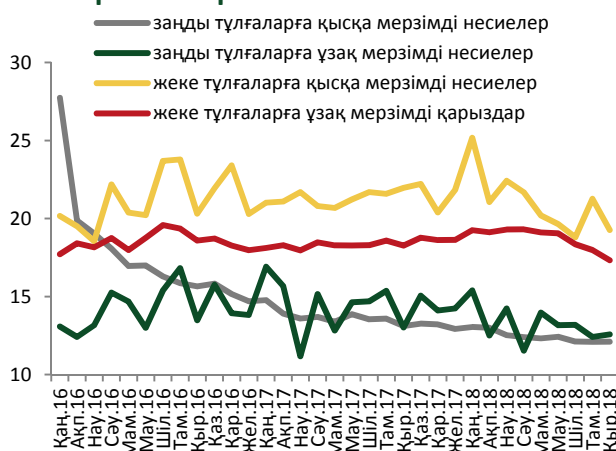
Кәсіпорындар мониторингінің нәтижелеріне сәйкес айналым қаражатын кредиттеудің баға (кредит бойынша мөлшерлемелер деңгейі, қосымша комиссиялар мөлшері) және баға емес (кредиттің ең көп мөлшері және мерзімі, қарыз алушының қаржылық жай-күйіне

31-график. Кредиттер көлемінің өсуіне құрауыштардың үлесі

Дереккөз: ҚРҰБ

32-график. Теңгемен кредиттер бойынша мөлшерлемелер

Дереккөз: ҚРҰБ

талаптар, қамтамасыз етуге талаптар) талаптарының нашарлауын атап өткен кәсіпорындардың үлесі аздап ұлғайды. Бұған қарамастан, кредит алуға өтініш берген кәсіпорындар саны ұлғайды, ал бас тарту саны төмендеді. Жеке тұлғалардың теңгемен кредиттері бойынша мөлшерлемелер тұтынушылық мақсаттарға арналған кепілсіз қарыздар бойынша талаптардың жұмсаруы есебінен біртіндеп төмендейді. Жеке тұлғалардың теңгемен кредиттері бойынша мөлшерлемелер 19,1%-дан 17,6%-ға дейін төмендеді.

Ипотекалық кредиттеу талаптарын ипотекалық нарықтың төрттен бір бөлігін құрайтын 7-20-25 бағдарламасына қатысушы банктер жұмсартты. Нәтижесінде мөлшерлемелердің төмендеуі байқалды, бұл бөлшек теңгелік кредиттер бойынша ұзақ мерзімді мөлшерлемелердің төмендеуіне оң әсер етті.

2.1.5 Ақша агрегаттары

Ақша массасы тоқсанда (1%-ға) аздап төмендеді (немесе бір жылда 3,6%), осы уақытта ақша базасы 7,8% (1,9%-ға) кеңейді (33-график).

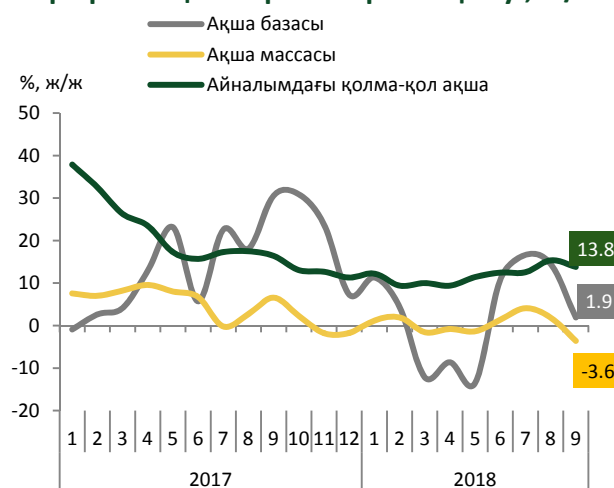
Үкімет пен Ұлттық Банк бекіткен аграрлық секторды қалыпқа келтіру және қаржы секторының орнықтылығын арттыру тетігі шеңберінде ҚОҚ-ын капиталдандыру ақша базасының кеңеюіне негізгі үлес қосты.

ҚОҚ-тың қаражаты ҚОҚ-тың «Цеснабанк» АҚ-тан ауыл шаруашылығы кредиттері портфелін сатып алуы мақсатында «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ-тың облигацияларын сатып алуға бағытталды.

Бұл ретте осы операция ақша массасына бейтарап түрде ықпал етті, сол себепті кредиттерді есептен шығару ҚОҚ-тың банк жүйесінің балансына капиталдандыруымен нивелирленді.

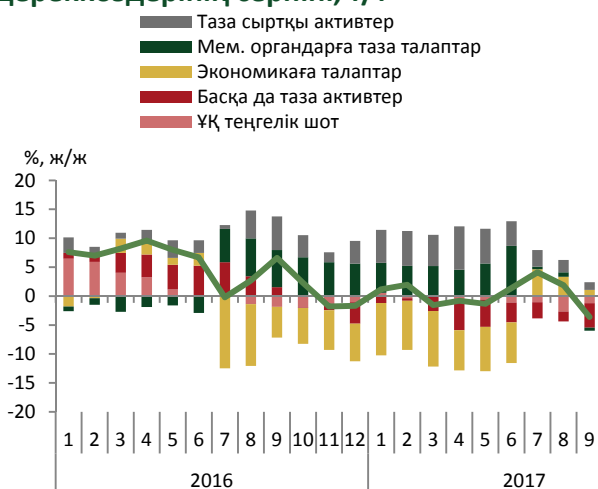
Таза сыртқы активтердің өсуі және үй шаруашылықтарына кредиттердің ұлғаюы ақша массасына оң үлес қосты. Ақша массасының төмендеуіне, негізінен, басқа да ішкі активтердің ұлғаюы себепші болды (34-график).

33-график. Ақша агрегаттарының өсуі, ж/ж

Дереккөз: ҚРҰБ

34-график. Ақша массасын қалыптастыру дереккөздерінің серпіні, т/т

Дереккөз: ҚРҰБ

2.2 Баға және инфляциялық процестер

2.2.1 Тұтынушылық сектордағы бағалар

Жылдық инфляция үшінші тоқсанда 5-7%-дық нысаналы дәліздің ортасына жақын қалыптасты. Сонымен бірге, оның деңгейінің 2018 жылғы маусымдағы 5,9%-дан қыркүйекте 6,1%-ға дейін біраз көтерілгені байқалды (35-график). Мұндай серпін ұсыныс факторларының қысқа мерзімді әсерімен байланысты болды. Қолайсыз ауа-райы жағдайларына байланысты ауыл шаруашылық өнімдерін кеш жинау мерзімі дәнді дақылдар қорларының қысқаруына және бағасының өсуіне ықпал етті. Өткен жылдың ұқсас тоқсанында байқалған артық ұсыныс әсерін тауысу нәтижесінде тамыз-қыркүйекте азық-түлік инфляциясы 5,7%-ға дейін өсті. 2017 жылдың үшінші тоқсанымен салыстырғанда өсудің неғұрлым жоғары қарқынын нан-тоқаш өнімдері, жармалар, сары май мен тоңмай, қант, жұмыртқа сияқты топтар көрсетті.

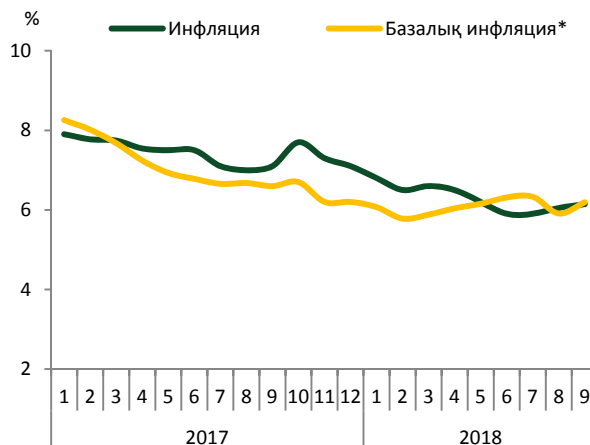
Сонымен қатар, мұнай өңдеу өнімдерін ішкі өндіру көлемдерінің өсуі біртіндеп өткен жылдың күйзелістерін біртіндеп теңестірді және азық-түлікке жатпайтын инфляцияның 7,7%-ға дейін баяулауына әкелді (36-график). Одан басқа, негізгі тауар топтарының (киім-кешек және аяқ киім, тұрмыстық заттар) өсу қарқыны баяулағаны байқалды. Теңгенің жоғары құбылмалығы мен құнсыздануы аясында ұзақ және қысқа мерзімді қолданыстағы тұрмыстық тауарлар құнының біршама қымбаттауы байқалды.

Ақылы қызметтер секторында уақытша өтейтін тарифтерді енгізу нәтижесінде реттелетін қызметтердің өсу қарқынының баяулауы байқалды.

2.2.2 Нақты және сыртқы секторлардағы бағалар

Өнеркәсіптегі бағалардың жылдық өсуі 2018 жылғы маусымдағы 22,2%-дан қыркүйекте 23,9%-ға дейін біраз өсті (37-график). Тау кен өндіру саласында сыртқы нарықтарға жіберілетін шикі мұнай бағасының қымбаттауы байқалды. Ішкі нарықта аталған өнімге бағаның өсуінің неғұрлым төмен қарқыны байқалды. Өңдеу

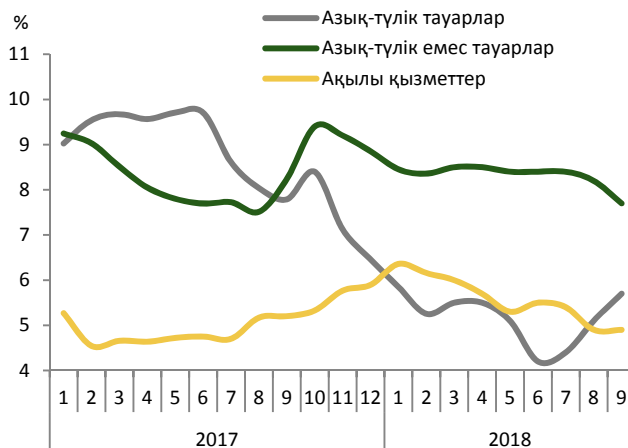
35-график. Жылдық және базалық ж инфляцияның серпіні, ж/ж

Дереккөз: ҚР ҰЭМ СК

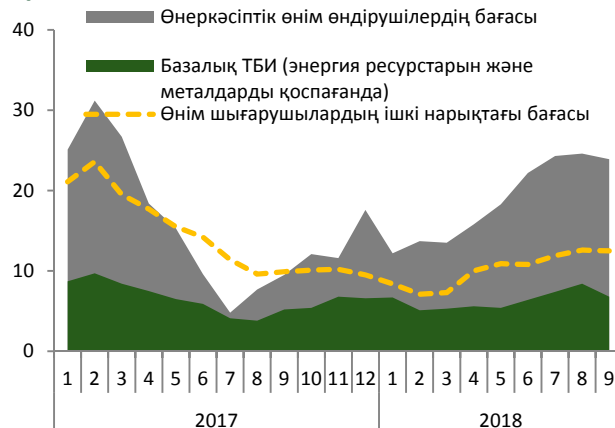
*жемістер мен көкөніс, тұрғын үй-коммуналдық қызмет, теміржол көлігі, байланыс, бензин, дизель отыны және көмір бағасын есепке алмағанда

36-график. Инфляцияға құрауыштардың динамикасы, ж/ж

Дереккөз: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ-нің есептері

37-график. Өнеркәсіптегі бағаның өзгеруі, ж/ж

Дереккөз: ҚР ҰЭМ СК

саласында тамақ өнімдеріне бағаның өсу қарқынының үдеуі жалғасты. Май және тоңмай, ұн өнімдері, қант өндірісінде біраз қымбаттау байқалды. Одан басқа, сусын шығарушылардың бағалары өсті.

Өткен жылмен салыстырғанда аралық тұтыну тауарлары жоғары қарқын көрсетті, ол өндіріс шығасыларының өсуіне әсер етті.

Ішкі ауыл шаруашылық нарығындағы бағалардың өсу қарқынының артуы өсімдік шаруашылығы өнімдерінің қымбаттауы аясында болды. Мысалы, дәнді дақылдар бағалары бір жыл ішінде алғашқы рет жылдық көрсеткіште өсуін көрсетті. Бұл ағымдағы маусымның өнімін жинау мерзімдерінің жылжуымен, сондай-ақ тоқсан соңына өткен жылмен салыстырғанда қорлардың 13%-ға қысқаруымен де байланысты болды. Сонымен бірге, жаңа піскен көкөністерге бағалардың өсу қарқыны баяулауын жалғастырды.

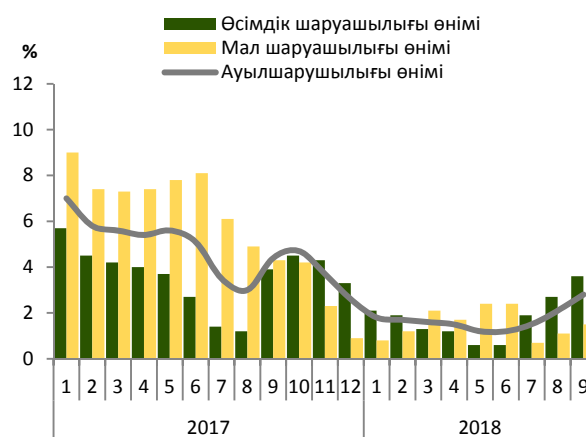
2.2.3 Инфляциялық күтулер

Халықтың тамақ өнімдеріне, азық-түлікке жатпайтын өнімдерге және ақылы қызметтерге бағаның өсу перспективасына қатысты инфляциялық күтулері қысқа мерзім ішінде әлі де болса күйзелістерге ұшырауда.

Халыққа жүргізілген пікіртерім нәтижелері бойынша үшінші тоқсанда теңгенің айырбастау бағамының құбылмалығы аясында инфляциялық күтулердің өсуі байқалды. Қабылданатын инфляция да алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда біраз ғана өсті.

Инфляция қарқынының келесі 12 айда сақталуын күтетін респонденттердің үлесі тоқсанның қорытындысы бойынша респонденттердің жалпы санының 37%-ын құрап, төмендеген (39-график). Бұл ретте, бағалардың неғұрлым тез өсуін күтетін респонденттердің үлесі артқан (тоқсан қорытындысы бойынша 25%). Күтілетін инфляцияның бір жылға бұрын сандық бағалануы¹ тоқсан қорытындысы бойынша нақты жылдық инфляцияның деңгейінен

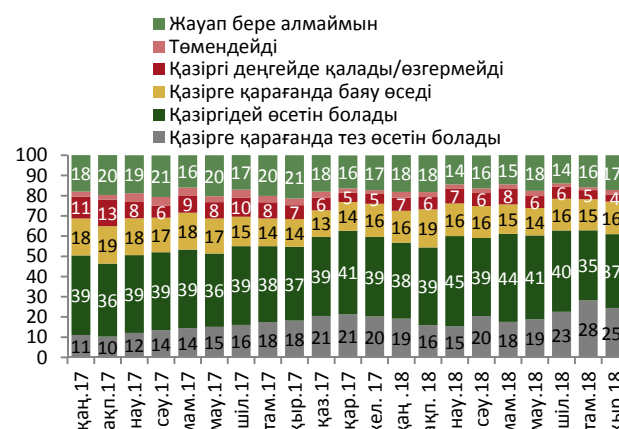
38-график. Ауыл шаруашылығындағы бағаның өзгерісі, ж/ж

Дереккөз: ҚР ҰЭМ СК

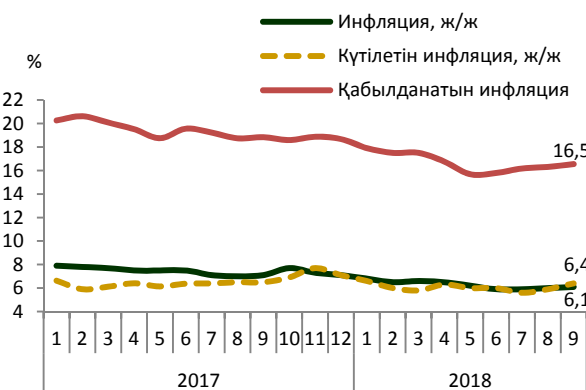
39-ші график. Бағалардың бір жылдан кейінгі өсуін бағалау

Сіздің пікіріңізше, келесі 12 айда тамақ өнімдері мен азық-түлікке жатпайтын тауарлар мен қызметтерге бағалар жалпы алғанда қалайша өзгереді?

Дереккөз: GfK Kazakhstan

40-шы график. Күтілетін инфляция

Дереккөз: GfK Kazakhstan, ҚР ҰЭМ СК

¹ Инфляциялық күтулердің квантификациясын есептеу әдістемесі Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында «Ақша-кредит саясаты» - «Инфляция және инфляциялық күтулер» бөлімінде жарияланған.

жоғары бола отырып, 6,4%-ды құрады (40-график).

Жеке адам тауарларының субъективті қоржынынан қалыптасатын қабылданатын инфляция² мәні 16,5%-ға дейін өсті. Дегенмен де, қабылданатын инфляцияның ұзақ мерзімді төмендеу серпіні сақталуда (40-график).

2.3 Нақты секторды дамыту

2.3.1 Ішкі сұраныс

2018 жылғы бірінші жартыжылда энергия ресурстарының әлемдік нарықтарындағы қолайлы сыртқы баға конъюктурасы аясында экономикалық белсенділіктің оң серпіні жалғасты. ІЖӨ-нің өсіміне барлық негізгі құрамдауыштардың оң салымдары: таза экспорт, тұтынушылық және инвестициялық сұраныс арқылы қолдау көрсетілді.

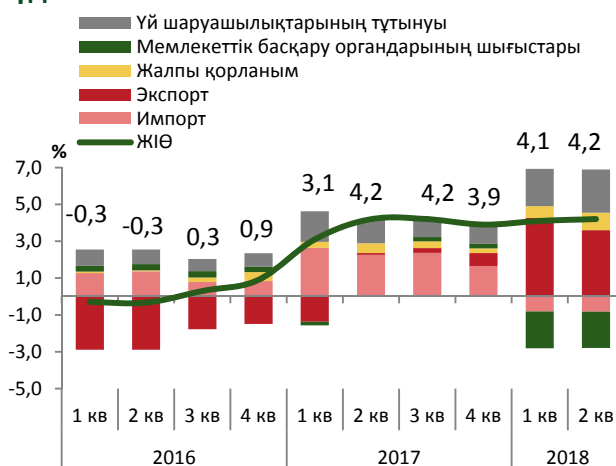
Бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша ІЖӨ таза экспорт пен тұтынушылық сұраныстың едәуір оң салымы аясында түпкілікті пайдалану әдісімен 4,2%-ға өсті (41-график). Инвестициялық сұраныс та оң серпінді көрсетті.

Таза экспорттың ұлғаюы тауарлар мен қызметтер экспортының айтарлықтай өсуі (8,9%-ға) арқылы қолдау тапты. Экспорттың жалпы көлемінің өсуі шикі мұнай мен газ конденсаты экспортының кеңеюі, сондай-ақ мұнайдың әлемдік бағасының ұлғаюы аясында орын алды. 2018 жылғы бірінші жартыжылда мұнайдың орташа бағасының өсімі өткен жылдың ұқсас кезеңіне қарағанда 36,7%-ды құрады.

Импорт оң серпін көрсетуін жалғастырды. Тұтынушылық және инвестициялық сұраныстың кеңеюі аясында импорттың нақты көлемдерінің артуы байқалды.

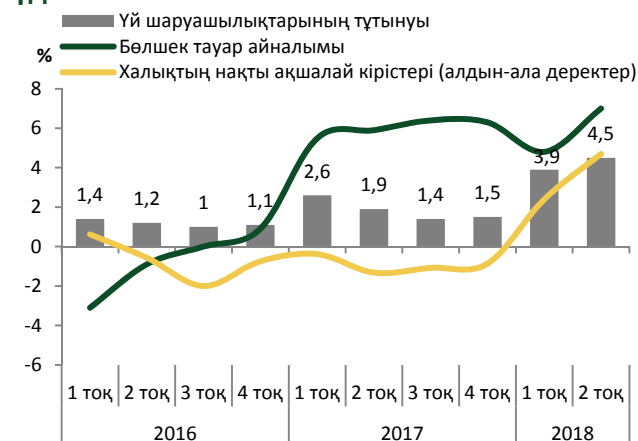
Бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша тұтынушылық сұраныстың өсу қарқыны 4,5%-ды құрады (42-график). Тұтынушылық сұраныстың мұндай үдеуі халықтың нақты ақшалай кірісінің ұлғаюы, инфляциялық үрдістердің бәсеңдеуі аясында

41-график. Түпкілікті тұтыну әдісімен ІЖӨ компоненттерінің декомпозициясы, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

40-график. Үй шаруашылықтарының тұтынуы, халықтың нақты ақшалай кірісі және бөлшек тауар айналымы серпіні, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

² Қабылданатын инфляция ретінде «Сіз өткен 12 ай ішінде тауарлар мен қызметтер бағасы қаншалықты өсті деп ойлайсыз?» деген сұрақ бойынша нәтижелердің медиандық мәні қолданылады.

тұтынушылық кредиттеудің оң серпіні нәтижесінде байқалды.

Жалпы жинақтың 4%-ға өсуі негізгі капиталға инвестициялардың өсу қарқынының айтарлықтай жылдамдауына әсер етті.

Мемлекеттік басқару органдарының шығыстары 2018 жылғы бірінші жартыжылда Үкіметтің мемлекеттік бюджет тапшылығын төмендету бойынша жоспарының аясында 15%-ға қысқарды.

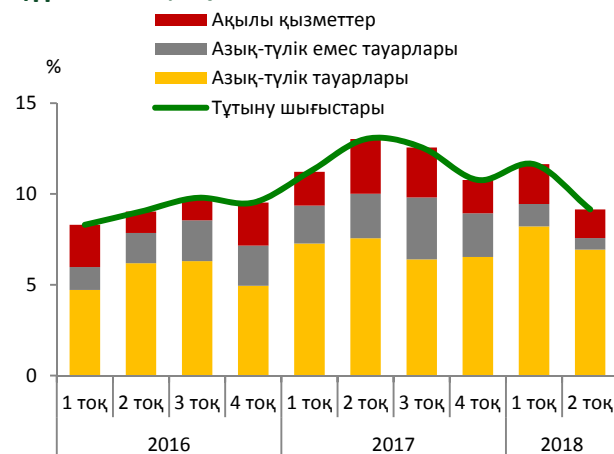
2018 жылғы екінші тоқсанда үй шаруашылықтарының номиналды тұтынушылық шығыстары 9,3%-ға өсті. Мұндай өсуге азық-түлік тауарлары мен ақылы қызметтердің оң салымының ұлғаюы ықпал етті. Сонымен қатар, азық-түлікке жатпайтын тауарлардың салымы біртіндеп төмендеуін жалғастырды (43-график).

Халықтың кірістері

2018 жылғы үшінші тоқсанда нақты ақшалай кіріс өткен тоқсанмен салыстырғанда неғұрлым баяу қарқынмен болса да өсуін жалғастырды. Бұл ретте, нақты ақшалай кірістің жоғары өсімі 2017 жылдың тиісті тоқсанындағы неғұрлым төмен базамен, сондай-ақ 2018 жылғы 1 маусымнан бастап базалық зейнетақыны есептеу әдістемесінің өзгеруімен байланысты зейнетақы төлемдерінің өсуімен байланысты болды.

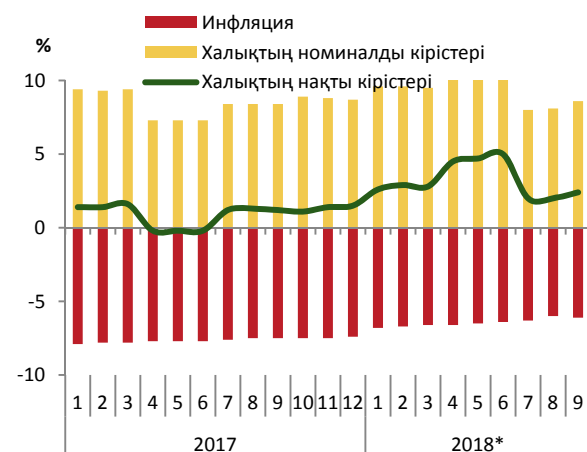
Аталған нәтижеге қол жеткізілгеннен кейін 2018 жылғы үшінші тоқсанда нақты ақшалай кірістердің серпіні бұрынғы траекториясына қайта келді. Мысалы 2018 жылғы қыркүйекте 2017 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда нақты ақшалай кірістер 2,4%-ға өсті (44-график). Халықтың номиналды ақшалай кірістерінің құрылымында барлық құрамдауыштар бойынша: жалданып істейтін жұмыстардан түскен кірістердің – 4,2%-ға, зейнетақылар - 3,9%-ға, өзін-өзі жұмыспен қамтудан түскен кірістердің – 1,3%-ға және басқа кірістердің – 0,5%-ға өскені байқалды. Халықтың нақты ақшалай кірістерінің оң өсуінің негізгі себебі олардың номиналды мәндерінің ұлғаюы болды. Өз кезегінде, номиналды ақшалай

43- график. Үй шаруашылықтары номиналды тұтыну шығыстары өсімінің құрылымы, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

44-график. Халықтың нақты кірістері өсімінің құрылымы, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

*-алдын-ала деректер

кірістің өсуі үшінші тоқсанда 9,3%-ға өскен номиналды жалақы төлемдерінің неғұрлым жоғары өсу қарқыны нәтижесінде болды. Бұдан басқа, үшінші тоқсанда инфляциялық процестердің баяулауы да кірістердің нақты көрсеткіште өсуіне себеп болды.

Инвестициялар

Үшінші тоқсанда нақты сектордың жоғары инвестициялық белсенділігі сақталды. Жалпы 2018 жылдың 9 айында негізгі капиталға инвестициялардың өсуі жылдық көрсеткіште 21,6%-ды құрады (45-график).

Инвестициялардың жалпы құрылымындағы олардың барынша маңызды үлесі мұнай газ секторын дамытуға (42,3%), сондай-ақ жылжымайтын мүлікпен операцияларға (13,3%) және көлік және қоймаға сақтауға (13,0%) келеді.

Салалар бойынша инвестициялардың өсуіне елдің негізгі кен орындарында мұнай өндіру қуаттылығын ұлғайту нәтижесінде тау-кен өндіру өнеркәсібі неғұрлым үлкен үлес қосты (жылына 41,4%-ға өсу).

Көлік және қоймаға сақтауға инвестициялардың өсуі 12,4%-ды құрады.

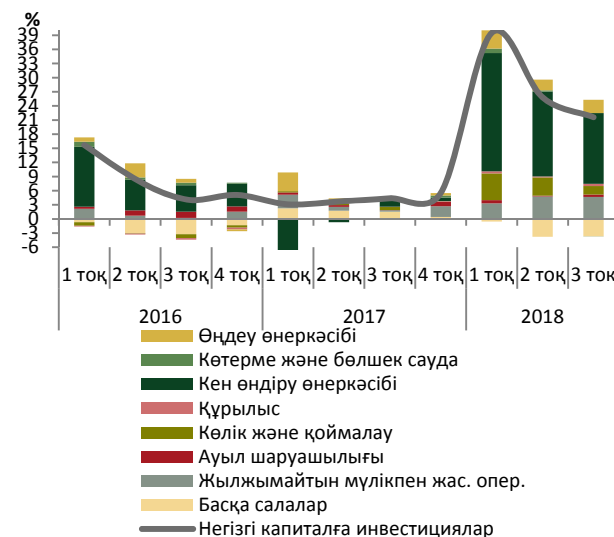
Өңдеуші өнеркәсіптегі 26,4%-ға өсу Шымкент мұнай химия зауытының жаңартылуы және қайта құрылуы себеп болды.

Жылжымайтын мүлікпен операциялар саласына инвестициялардың өсуінің оң үрдісі жалғасып отыр (38,7%-ға өсу). Өсу «Нұрлы жер» және «7-20-25» мемлекеттік бағдарламаларының аясында инфрақұрылымдық және тұрғын үй жобаларын іске асырумен байланысты болды.

Қалған салалар инвестициялардың өсуіне орташа үлес қосты.

Кәсіпорындардың меншікті қаражаты бұрынғыдай инвестицияларды қаржыландырудың негізгі көзі (73,1%) болып табылады. Инвестициялардың жалпы көлеміндегі ішкі инвестициялардың үлесі 2018 жылғы екінші тоқсанда 70,6%-ды, сыртқы инвестициялардың үлесі 29,4%-ды құрады. Бұл ретте, 2018 жылғы екінші тоқсанда тікелей шетелдік

45-график. Экономикалық қызмет түрлері бойынша негізгі капиталға инвестициялар, салым, ж/ж өспелі қорытындымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚР ҰБ есептері

инвестициялардың жалпы әкелінуі 5,6 млрд АҚШ долларын құрады және өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 7,7%-ға өсті. Шетелдік инвесторлар үшін неғұрлым тартымды тау кен өндіру және өңдеу кәсіпорындары, сондай-ақ көптеп сату және бөлшек сауда болып қалады.

2.3.2 Ішкі өндіріс

2018 жылғы тоғыз айдағы қорытынды бойынша нақты ІЖӨ өндіріс әдісімен өсуі жылдық көрсеткіште 4,1%-ды құрады (46-график).

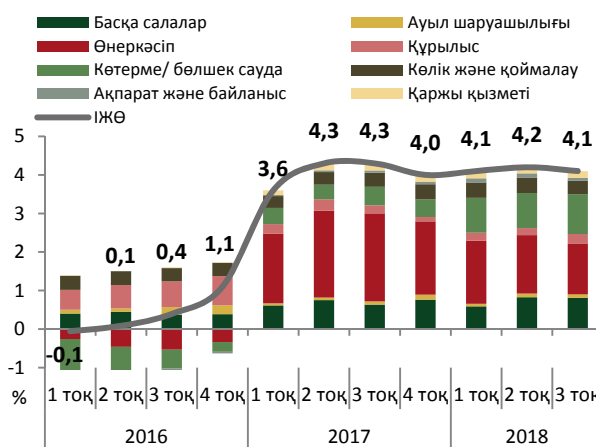
Экономиканың өсуіне негізгі қозғаушы күш минералды ресурстарды өндіру және өнеркәсіп өнімдерін өндіру нәтижесінде тауар өндірісі көлемінің 4,4%-ға ұлғаюы болды. Қызмет өндірісінің 3,9% өсуіне көтерме және бөлшек сауда, көлік салаларының және жылжымайтын мүлікпен операциялардың ұлғаюы есебінен оң үлес қосты.

Экономиканың негізгі салаларының өндіріс серпіні сыртқы экономикалық конъюктураның жақсаруы және ішкі сұраныстың кеңейуі ықпал еткен дамудың оң үрдісінің жалғасқанын көрсетті. 2018 жылғы 9 ай үшін қысқа мерзімді экономикалық индикатор өткен жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда 4,8%-ға өсті (47-график).

Елдің ірі кен орындарында (Теңіз және Қашаған) өңделмеген мұнайды өндіруді айтарлықтай кеңейту, сондай-ақ табиғи газды, көмір және лигнит, темір рудасын және түсті металл рудасын өндіру көлемінің өсуінің тұрақты қарқыны 2018 жылғы 9 айдағы қорытынды бойынша тау-кен өнеркәсібінің 4,9%-ға өсуі (48-график). Сонымен қатар, 2018 жылғы үшінші тоқсанда тау-кен өнеркәсібінің өсу қарқынының аз ғана бәсеңдеуі байқалды, бұл тамызда мұнай өндіру көлемін, бірінші кезекте, Теңіз кен орнында жоспарлы жөндеу жұмыстары нәтижесінде төмендетуге әкелді.

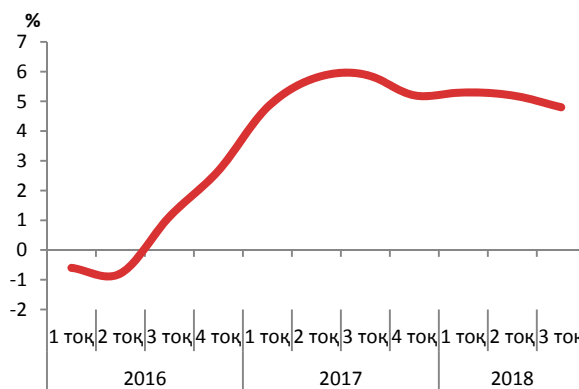
Өңдеуші өнеркәсіпте өндірістік белсенділік сақталды, бұл аралық тауарлар (металлургиялық өнеркәсіп және мұнай өңдеу), сонымен бірге тұтыну мақсатындағы тауарлар өндірудің ұлғаюы ретінде қамтамасыз етілді.

46-график. ІЖӨ декомпозициясы. ІЖӨ өсіміне экономика салаларының салымы, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

47-график. Қысқа мерзімді экономикалық индикатор

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

Өңдеуші өнеркәсіптің өсімі өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 5,1%-ды құрады (49-график). Өсудің (4,2%-ға өсу) негізгі көзі металлургия саласы. Сонымен, түсті және қара металлургия өндірісінің өсу қарқыны тиісінше 3,7% және 4,5% болды.

Мұнай өңдеу өнімдері өндірісінің 7,5%-ға өсуіне шикізат өндірудің ұлғаюы және Шымкент мұнай өңдеу зауытын түрлендіруді және қайта құруды аяқтау себеп болды.

Экономиканың шикізат емес салаларында іскерлік белсенділікті қалпына келтіру жалғасуда. Жеңіл өнеркәсіпте өндіру көлемі 3,4%-ға, азық-түлік өнімдерін өндіру 3,3%-ға, табак өнімдерін өндіру 4,9%-ға ұлғайды.

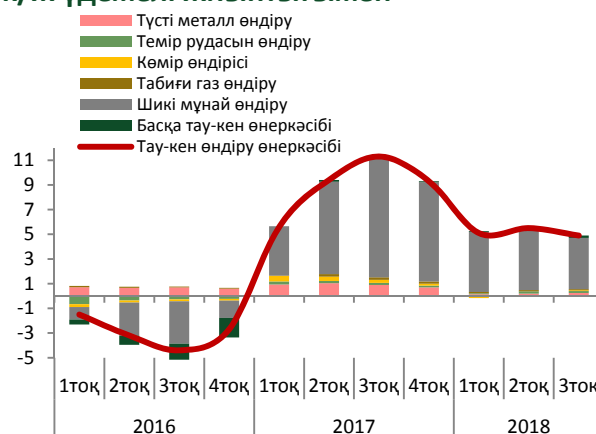
Машина жасауда өсудің жоғары қарқынын көрсетіп отыр, 2018 жылғы 9 айда 14,5%-ды құрады. Осы өсім автокөлік құралдарын өндірісінің (50,7%-ға), электр жабдығын өндірісінің (41,7%-ға), басқа санаттарға енгізілмеген машиналар мен жабдықтар өндірісінің (12,9%-ға) ұлғаюын қамтамасыз етті.

Ауыл шаруашылығының жалпы өнімдерін өндіру біртіндеп төмендеуін жалғастыруда. Сонымен 2018 жылғы 9 айдың қорытындысы бойынша өсім 2,0%-ды құрады. Саланың бәсеңдеуі астық өнімділігінің төмендеуі аясында өсімдік өсіру қарқынының төмендеуімен (0,5%-ға) түсіндіріледі. Мал сою мен құстың тірі салмағы көлемінің, шикі сиыр сүтін сауу және алынған тауық жұмыртқасы саны ұлғаюы аясында өскен мал шаруашылығы саланың өсуіне (4,0%-ға) оң үлес қосты.

Құрылыстағы өндірістің өсу қарқыны 2018 жылғы 9 айда 4,4%-ға ұлғайды, бұл Шымкент мұнай өңдеу зауытын түрлендіруді және қайта құруды аяқтау себеп болды (50-график). Сонымен, құрылыс-құрастыру жұмысының көлемі 3,2%-ға ұлғайды, күрделі және ағымдағы жөндеу бойынша өсім тиісінше 13% және 19,5% болды.

Жөндеу жұмыстарының ұлғаюы өнеркәсіп объектілерінің, инженерлік жолдардың және МӨЗ түрлендіру бойынша жұмыстардың қайта құрылымдауы себеп

48-график. Тау-кен өндіру өнеркәсібінің декомпозициясы. Өсімге салалардың үлесі, ж/ж үдемелі жиынтығымен

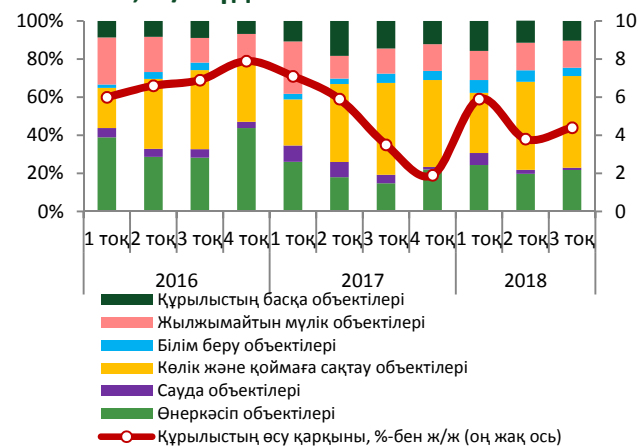
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

49-график. Өңдеу өнеркәсібінің декомпозициясы. Өсімге салалардың үлесі, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

50-график. Құрылыстың өсу қарқыны және пайдалануға енгізілген объектілердің үлес салмасы, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

болды. Салынып жатқан объектілер құрылымында неғұрлым үлкен үлеске көлік және қоймаға қою бойынша объектілер, өнеркәсіп объектілер және жылжымайтын мүлік объектілері ие, бұған мемлекеттік тұрғын үй бағдарламаларын және инфрақұрылымдық жобаларды іске асыру ықпал етеді.

Халықтың нақты ақшалай кірістерінің өсуі бөлшек тауар айналымы көлемінің 7,0%-ға өсуіне себеп болды (51-график). Бөлшек тауар айналымының өсуіне азық-түлікке жатпайтын тауарларды сату айтарлықтай ұлғаюы оң үлес қосты, бұл тұтынушылық сұраныстың және жұмыспен қамтылудың өскенін көрсетіп отыр. Сонымен бірге азық-түлік тауарларын сату 6,0%-ға төмендегені байқалды.

Көтерме тауар айналымының 6,4%-ға өсуіне азық-түлікке жатпайтын тауарларды көтерме сатудың ұлғаюы себеп болды.

Саудадағы оң серпінге және тұрақты сыртқы сұраныс нәтижесінде көлік және қоймаға сақтау қызметінің көлемі ұлғаюда. Сонымен, саланың өсуі 2018 жылғы 9 айдағы қорытынды бойынша 4,6%-ды құрады, оның ішінде теміржолда (10,2%), құбырда (8,3%) и автомобиль көлігінде (7,1%) жүк тасымалдау енгізген айтарлықтай үлес қосты.

Қаралып отырған кезеңде ақпарат және байланыс саласындағы өсім негізінен телекоммуникациялық (8,7%) және Интернет желісі (7,0%) қызмет көлемінің ұлғаюы есебінен 3,9%-ды құрады. Мұның үстіне, пошта және курьерлік қызметтің көрсететін қызметтері ұлғайды (3,7%).

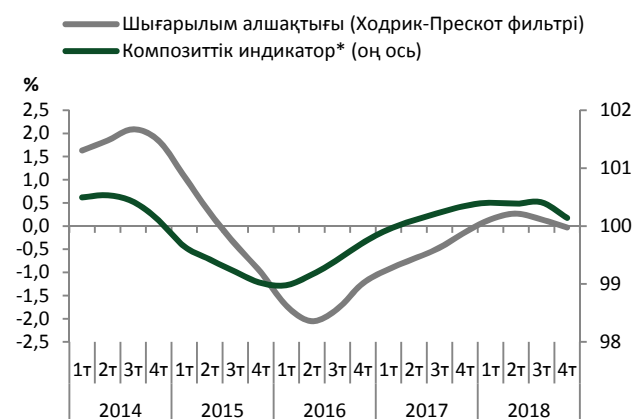
Ағымдағы ахуалдың бағасын жинақтайтын алдын ала жиынтық композиттік индикатор және экономиканың нақты секторының кәсіпорындары басшыларының күтулері үшінші тоқсанда оң аймақта қалуын жалғастырып отыр, бұл нақты сектордағы іскерлік белсенділікті қалпына келтірудің жалғасқанын көрсетіп отыр. Мұнайдың әлемдік нарығындағы оң конъюнктура, сондай-ақ нақты ақшалай кірістердің өсуі аясында ішкі тұтынуды қалпына келтіру дайын өнімге сұранысқа жалпы алған оң әсер етті. Мәселен,

51-график. Бөлшек сауда айналымы өсімінің құрылымы және көтерме сауда айналымының өсу қарқыны, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

52-график. ІЖӨ индикаторының, бөліктерінің айырмасының серпіні және **композициялық жетекші индикаторды есептеуі** және **композициялық жетекші индикаторды есептеуі** және **композициялық жетекші индикаторды есептеуі**

Дереккөзі: ҚРҰБ

* композициялық жетекші индикаторды есептеуі ЭЫДҰ әдістемесіне сәйкес қайта қаралған

пікіртерімге қатысқан кәсіпорындар (өнеркәсіп, ауылшаруашылығы, көлік, сауда, құрылыс) өндірістік қуаттылықтарды іске қосу деңгейінің ұлғаюын, кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігімен ахуалдың жақсарғанын, дайын өнімнің, сондай-ақ шикізат және материалдар бағаларының өсуі бәсеңдеуін атап өтеді. Шығарылым алшақтығы алғаш рет 2014 жылдан бастап оң аймаққа өтті, ол экономикадағы әлсіз проинфляциялық қысымның бар екенін көрсетіп отыр (52-график).

2.3.3 Еңбек және жұмыссыздық нарығы

Үшінші тоқсанда нақты жалақы өсуін жалғастырып, 3,1%-ды құрады. Нақты жалақының өсуіне олардың номиналдық мәндерінің өсу қарқынының сақталуы (9,3%), сол сияқты инфляцияның баяулауы себеп болды (53-график).

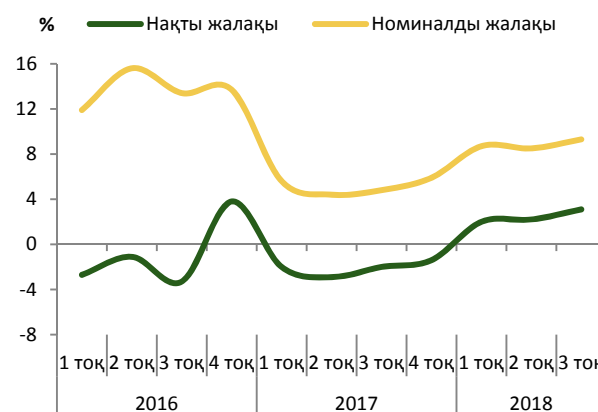
Салалық бөлуде нақты жалақының өсуі басқару және қосымша қызмет көрсету (16,2%-ға) саласында, қаржы және сақтандыру қызметінде (9,8%-ға), саудада (5,6%-ға), құрылыста (5%-ға), кен өндіру және өңдеуші өнеркәсіпте (тиісінше 5,1% және 6,3%-ға) және мемлекеттік басқаруды және қорғаныс саласында (4%-ға) байқалды.

Сонымен қатар, денсаулық сақтауда (4,5%-ға) және жылжымайтын мүлікпен операцияларда (10,8%-ға) төмендеу байқалды.

2018 жылғы бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша еңбек өнімділігінің өсуі бәсеңдеп, 3,6%-ды құрады. Аталған бәсеңдеу өнімділік үздіксіз үдегеннен кейін 2016 жылғы үшінші тоқсаннан бастап орын алды. Бүкіл экономика бойынша еңбек өнімділігінің оң серпіні тауарларды өндіру салаларында өнімділіктің біршама өсуінің (7,9%-ға) сақталуымен байланысты болды. Өнеркәсіпте еңбек өнімділігі негізінен тау-кен өнеркәсібіндегі өнімділіктің ұлғаюы (9,1%-ға) есебінен өсті, өңдеу саласындағы еңбек өнімділігі 1,8%-ға қысқарды. Ауылшаруашылығы мен құрылыста еңбек өнімділігі тиісінше 4,3%-ға және 9,3%-ға өсті.

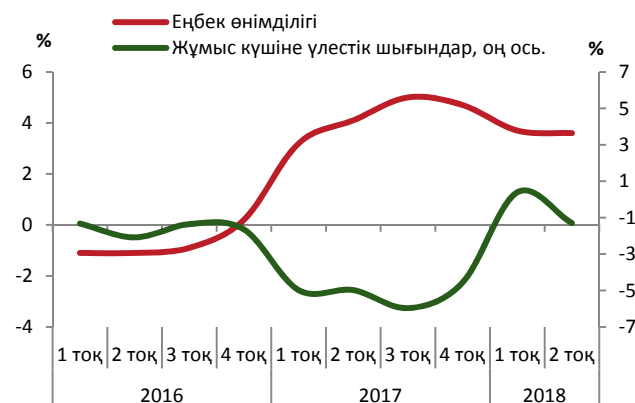
2018 жылғы бірінші тоқсанда қызмет көрсету секторындағы еңбек өнімділігі 2014

53-график. Номиналды және нақты жалақының индекстері, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

54-график. Еңбек өнімділігінің және еңбектің күшіне салыстырмалы шығындардың серпіні, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

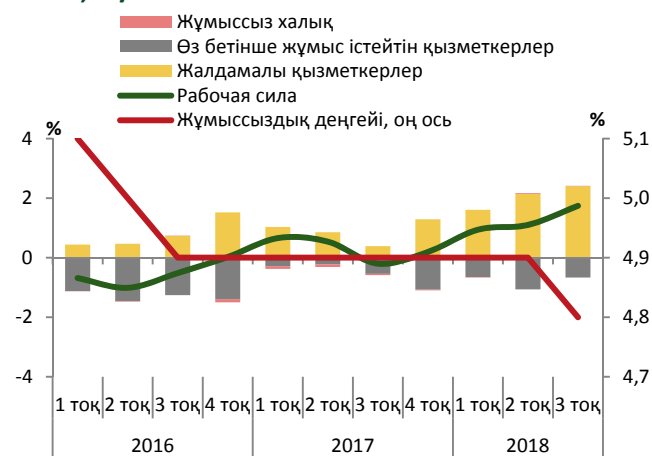
жылдың соңынан бастап сақталған біршама құлдыраудан кейін оң аймаққа өтті. Бірінші жартыжылдықта оң серпін жалғасын тапты және өсу 1,2%-ды құрады. Қызмет көрсету секторындағы еңбек өнімділігінің өсуі оның қаржы және сақтандыру қызметінде (10,6%-ға), көлікте (3,1%-ға), кәсіби, ғылыми және техникалық қызметте (3,9%-ға), байланыста (2,6%-ға), саудада (0,7%-ға) ұлғаюы есебінен байқалды. Сонымен қатар, жылжымайтын мүлікпен операцияларда (27,9%-ға), басқару және қосымша қызмет көрсету саласындағы қызметте (8,4%-ға) өнімділік төмендегені байқалды.

Жұмыс күшіне шығындардың үлес салмағының серпіні 2018 жылғы бірінші тоқсанда бірінші жартыжылдықтың қорытындылары бойынша теріс мәнді көрсетті. Жұмыс күшіне шығындардың үлес салмағы 1,3%-ға төмендеді. Осындай төмендеу номиналды жалақымен салыстырғанда ІЖӨ өсімінің үдемелі қарқыны аясында байқалды (54-график).

Үшінші тоқсанда жұмыспен қамтылған халықтың 1,8%-ға өсуі аясында жұмыс күші 1,7%-ға өскені байқалды. Жұмыспен қамтылған халықтың өсуі жалданатын қызметкерлердің ұлғаюына негізделді. Бұл ретте өз бетінше жұмыспен қамтылған халық төртінші жыл қатарынан төмендеуде (2017 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда 2,8%-ға төмендеді), ол бірінші кезекте өнімсіз жұмыспен қамтылғандар есебінен болды. Жұмыссыз халықтың саны аздап ұлғайды, бұл ретте жұмыспен қамтылған халықтың өсу қарқыны жұмыссыз халықтың өсуі қарқынынан артуда (55-график). Осындай жағдайларда 2016 жылғы 3-тоқсанан бастап алғашқы рет жұмыссыздық деңгейі 4,8%-ға дейін төмендеді.

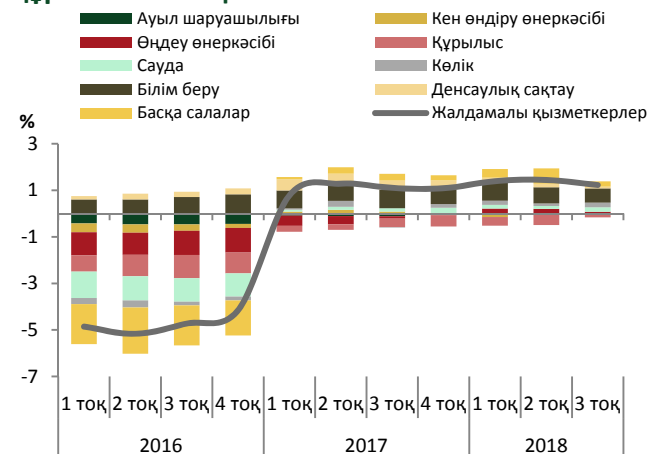
Жалдамалы жұмысшылардың саны 1,2%-ға өсті (56-график). Тұру және тамақтану жөніндегі қызметте (10,3%-ға), саудада (3,9%-ға), көлікте (3,3%-ға), білімде (2,3%-ға), байланыста (1,6%-ға), өңдеу өнеркәсібінде (1%-ға), денсаулық сақтауда (0,7%-ға), кәсіби, ғылыми және техникалық қызметте (0,2%-ға) өсім байқалады. Сонымен қоса, жылжымайтын мүлікпен операцияларда

55-график. Жұмыссыздық деңгейі, жұмыспен қамтылған халық құрылымының өсімі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

56-график. Экономикалық қызметтің түрлері бойынша жалдамалы қызметкерлер* құрылымының өсімі

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

* - кәсіпкерлік қызметпен шұғылданатын шағын кәсіпорындар ескерілмеген

(20,4%-ға), қаржылық және сақтандыру қызметінде (7,2%-ға) және электрмен қамтамасыз етуді (0,5%-ға) қысқару орын алды. Ауылшаруашылығы (0,2%-ға) мен құрылыста (3%-ға) жалдамалы жұмысшылардың төмендеу үрдісі осы салаларда еңбек өнімділігінің өсу аясында жалғасуда.

2.4 Бюджет саясаты

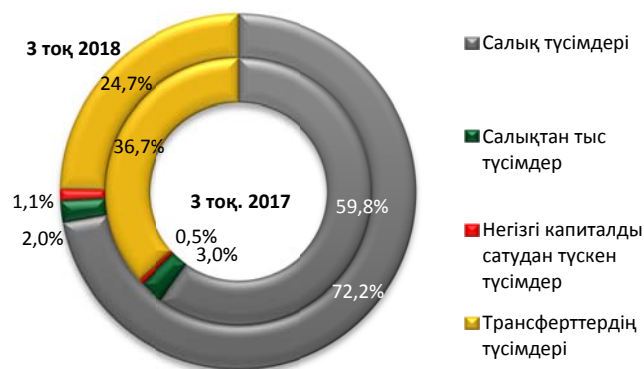
Алдыңғы жылғы осыған ұқсас кезеңмен салыстырғанда үшінші тоқсанда Ұлттық қордан кепілді трансферттің көлемі жоспарлы төмендеу аясында бюджет кірісі 19,3%-ға төмендеп, 3 трлн. теңгені немесе ІЖӨ-ден 20,3%-ды құрады (57-график).

Экономиканың негізгі секторларында тауарларды өндіру мен қызметтің өсуі және негізгі экспорттың позицияларға бағаның өсуі, сондай-ақ салық пен кеденді бақылау жақсаруы салық түсімі 26,1%-ға өсуіне әкелді. Бұдан басқа, мұнайдың барынша жоғары бағасы болуы нәтижесінде өңделмеген мұнайды әкетуге арналған ЭКБ артқан мөлшерлемесін қолдану салық түсімдерінің өсуіне маңызды үлес қосты.

Мемлекеттік бюджеттің шығыстары 35,8%-ға төмендеп, 3 трлн. теңге болды (ІЖӨ-ден 20,1%). Бұл ретте, банк секторын қолдау үшін 2017 жылғы үшінші тоқсанда бөлінген біржолғы соманы (2,1 трлн. теңге) есепке алмағанда бюджеттің шығыстары 16% ұлғайды. Шығыстардың өсуіне негізгі үлесті әлеуметтік көмек пен әлеуметтік қамтамасыз ету, денсаулық сақтау мен білім сияқты баптар қосты. Бұл өсім мемлекеттік әлеуметтік міндеттемелер орындалуына және әлеуметтік инфрақұрылым дамуына негізделді.

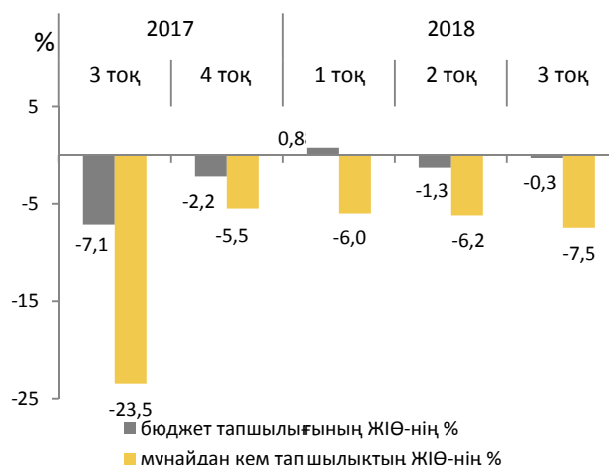
Нәтижесінде, мемлекеттік бюджет 45,7 млрд. теңге дефицитімен немесе ІЖӨ-ден 0,3% болып қалыптасты (58-график). Бюджет тапшылығының негізгі бөлігі ұзақ мерзімді мемлекеттік бағалы қағаздардың шығарылымы есебінен қаржыландырылды.

График 57. Мемлекеттік бюджеттің кірістері құрылымы

Дереккөзі: ҚР Қаржы министрлігі

График 58. Жалпы пен мұнайсыз мемлекеттік бюджет сальдосы

Дереккөзі: ҚР Қаржы министрлігі, ҚРҰБ есептері

II. НЕГІЗГІ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕР БОЛЖАМЫ ЖӘНЕ АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫНЫҢ БҰДАН БЫЛАЙҒЫ БАҒЫТТАРЫ

Макроэкономикалық көрсеткіштер болжамы 2018 жылғы 15 қарашадағы жағдай бойынша статистикалық ақпарат негізінде дайындалды

Ұлттық Банк 2018 жылғы төртінші тоқсаннан бастап 2020 жылғы екінші тоқсан аралығындағы кезеңде макроэкономикалық көрсеткіштердің болжамын әзірлеу шегінде болжамды кезеңде мұнай бағасының айырмашылығымен өзара ерекшеленетін экономика дамуының үш сценарийін қарастыруда. Базалық сценарийде Brent марқалы мұнай бағасы болжамды кезеңнің соңына дейін бір баррелі үшін 60 АҚШ доллары деңгейінде болады деп көзделеді, оптимистік сценарий кезінде мұнай бағасы 70 АҚШ доллары деңгейінде болады, пессимистік сценарий кезінде 40 АҚШ долларына дейін түседі. Болжам сценарийі сыртқы алғышарттарды ғана емес ішкі алғышарттарды да ескере отырып жасалды. Болжамды перспективада осы факторлар ақша-кредит саясатының сипатын айқындай отыра, экономикалық белсенділіктің және инфляциялық процестердің серпініне маңызды ықпал ететін болады.

Болжамның ішкі алғышарттары

Құрылымдық факторлар ақша-кредит саясатын іске асырудың ішкі талаптарын айқындайды. Бұл, бәрінен бұрын, экономиканың төмен әртараптануы, тауарлар мен қызметтің жекелеген нарықтарында төмен бәсекелестік, азық-түлік тауарлар нарықтарында импорттың басым болуы, сондай-ақ инфляциялық күтулердің валюта нарығындағы жекелеген оқиғаларға және ұсыныстың күрт өзгеруіне бейімделуі мен ерекше әсерлігі. Бұдан басқа, банк секторында сапалы қарыз алушылардың болмауы, қарыз алушылардың сыйақы мөлшерлемесін мемлекет тарапынан субсидиялау қысқа мерзімді мөлшерлемелердің олардың орта мерзімді мәндеріне әсерін әлсіретеді. Осындай құрылымдық шектеулерді еңсерудің ұзақ мерзімді сипаты бар, бұл, тиісінше, оны орта мерзімді болжам шегінде ескеруге мүмкіндік бермейді. Өз кезегінде, ақша-кредит саясаты циклдық құбылмалылықты тегістеуге бағытталған және онда жоғарыда көрсетілген құрылымдық факторларға ықпал етуде барынша шектеулі сипаты бар.

Фискалды саясаттың шаралары ақша-кредит саясатын жүргізу кезінде маңызды рөлді атқарады. Фискалды саясаттың өлшемдерін, атап айтқанда, Ұлттық қордан бағытталатын көлемді түзету және бюджеттің шығыс бөлігін кейіннен өзгерту сұраныс жағынан (инфляцины ұлғайтатын/инфляцияны төмендететін қысым) бағаға ықпал етудің сипатын айқындай отырып, ІЖӨ-нің нақты және әлеуетті өсу қарқынына ықпал етуі мүмкін. Осы орайда, ақша-кредит және фискалды саясаттардың шараларын үйлестіру бағалардың ұзақ мерзімді тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі факторларының бірі болып табылады.

Республикалық бюджет тапшылығының деңгейін 2021 жылы ғана 1,0%-ға жеткізуді көздейтін 2019-2021 жылдарға арналған бюджеттің өлшемдерін өзгерту, сондай-ақ Ұлттық қордан трансферттерді бұрын жоспарланған мәндермен салыстырғанда 2019 жылы 150 млрд теңгеге және 2020 жылы 300 млрд теңге ұлғайту болжамды перспективада инфляцияның баялау қарқынын шектеуі мүмкін. Экономикада жалақы ұлғаюымен қоса тарсферттердің аталған қайта қаралуы еңбек өнімділігінің тиісті өсуісіз бағалар деңгейіне инфляцияны ұлғайтатын қысымды көрсететін болады.

Инфляцияны нысаналы деңгейлерде бекіту үшін реттелетін қызметтердің бағалары мен тарифтерінің өсуін шектеу бойынша Үкімет жұмысын жалғастырудың маңызды мәні бар. Егер 2019 жылға жоспарланған табиғи монополистер қызметтерінің тарифтерін арттыруды (немесе оларды төмендетуді) шектеу шаралары бір реттік сипатқа ие болса, онда рентабельділікті тиісінше төмендету тарифтердің кейінгі жылдардағы өсуімен өтелетін болады. Орта мерзімді кезеңде инфляциялық процестерді жеделдету тәуекелі туындайды, бұл инфляцияның нысаналы деңгейіне жетуге теріс әсер ететін болады.

Бензин мен дизель отыны бағаларының айтарлықтай өсуін болдырмау мақсатында 2019-2020 жылдары ішкі нарықтағы энергия ресурстарына жеткілікті ұсыныс инфляциялық процестерді одан әрі баяулатуға ықпал ететін болады. Бензин мен дизель отыны тұтынушылық қоржынның ірі құрамдас бөліктерінің бірі және көптеген кәсіпорындар мен үй шаруашылықтары шығасыларының маңызды бабы болып табылады. Болжамды кезеңде энергия ресурстарының бағасы өскен кезде инфляцияның күшеюі тікелей, сол сияқты басқа тауарлар мен қызметтер бағаларына ауысу әсері есебінен байқалуы мүмкін.

Ұлттық Банк орта мерзімді кезеңде инфляциялық күтулердің бейімділік сипаты мен олардың бір реттік сипаттағы оқиғаларға сезімталдығы басым болады деп санайды. Инфляциялық күтулердің сипаты айтарлықтай дәрежеде валюта нарығындағы құбылмалылықтың әсеріне, жекелеген тауар нарықтарындағы ұсыныстардың күйзелістеріне, сондай-ақ жалпы инфляция серпініне ұшырағыш болады. Бұл ретте бағаның өсуі күшейген сәтте инфляциялық процестердің баяулауы халықтың баға серпінін қабылдауға қатысты әлсіз сипатқа ие болса, халықтың инфляциялық күтулері жеткілікті түрде күшті әсер ететін болады.

Болжамның сыртқы алғышарттары

Жалпы алғанда, әлемдік экономиканың және атап айтқанда Қазақстанның негізгі сауда әріптестерінің одан әрі дамуына ғана емес, негізгі экономикалардың макроэкономикалық саясатты жүргізуі тарапынан да жоғары белгісіздік дәрежесі сақталып отыр. Аталған факторлар капитал ағындарының серпінін, дамушы елдердегі бағамдық серпінді, сондай-ақ әлемдік тауар және қаржы нарықтарында баға белгілеуді анықтайтын болады. Нарық қатысушыларының АҚШ-тың ақша-кредит саясатын қалпына келтіру жылдамдығына сезімталдығы және тауар нарықтарындағы құбылмалылық серпіні болжамдық кезеңде қаржы нарықтарындағы турбуленттілікке алып келуі мүмкін.

Ұлттық Банк болжамдық кезеңдегі болжамның сыртқы талаптарының біршама нашарлауын ұйғарады. Болжамның сыртқы алғышарттарының нашарлауы, ең алдымен, Ресейге қатысты ахуалға байланысты. Болжамдық кезеңдегі Ресейге қатысты санкциялардың ықтимал күшеюі назарға алынады, бұл Ресей рублінің бағамына және экономикалық өсуге, сол сияқты Ресейдегі инфляциялық процестерге теріс әсер етеді. Ресей бағаларының Қазақстандағы ішкі бағаларға таралуы тауарлар импортының құны арқылы орын алуы мүмкін.

Сыртқы монетарлық талаптар ФРЖ ақша-кредит саясатын қалыпқа келтіру әсерінен қалыптастырылатын болады. АҚШ-тағы пайыздық мөлшерлемелердің артуы және санкциялық аяның одан әрі нашарлауы нарыққа қатысушылардың тәуекел дәрежесін қайта қарауға, сондай-ақ активтер тәуекелі үшін сыйлықақының ұлғаюына және дамушы нарықтарда, оның ішінде Ресей мен Қазақстанда валюталардың құнсыздануына ықпал ететін болады. Бұл ретте сыртқы жағдайлардың әлеуетті нашарлауы Ресей рублінің траекториясымен салыстырғанда теңгенің бағамдық серпініне қатысты барынша ұстамдылық сипатына ие болады деп болжанады.

Энергия тасымалдаушыларының әлемдік нарықтарындағы ахуал Қазақстанның экономикасына айтарлықтай әсер етуді жалғастырады. Қазақстан экспортындағы мұнайдың жоғары үлесін, сондай-ақ негізгі капиталға инвестициялардың жалпы көлеміндегі мұнай өндіру саласының басымдығын ескере отырып, мұнай бағасын белгілеу Қазақстанның экономикасына экспорт пен өнеркәсіп арқылы тікелей ғана емес, сол сияқты инвесторлардың Қазақстандағы экономикалық өсімді дамыту болашағын бағалауы және тәуекел-сыйлықақы арқылы айтарлықтай жанама әсер ететін болады.

1. БОЛЖАМДАРҒА АРНАЛҒАН СЫРТҚЫ ӨЛШЕМДЕРДІҢ НЕГІЗГІ ЖОРАМАЛДАРЫ

Ақпараттық агенттіктердің, халықаралық қаржы институттарының және нарықтың жеке компанияларының мұнай бағасы бойынша күтулері 2019 жылы мұнай бағасын белгілеу бір баррель үшін 70 - 76 АҚШ доллары аралығындағы деңгейлерде болатыны болжайды (1-кесте). Мұнай бағасы бойынша нарыққа қатысушылардың оң болжамдары саяси дағдарыс аясында Венесуэлада мұнай өндірудің қысқаруына, сондай-ақ АҚШ-тың Иранға қарсы санкцияларына байланысты болды. Мұнай бағасын белгілеу болжамдарына жоғарылатылған әсер ететін қосымша факторлар қолайсыз табиғат жағдайлары, сондай-ақ мұнай өнімдеріне сұраныстың қосымша көзі болып табылатын АҚШ-тағы мұнай өңдейтін жаңа зауыттарды іске қосу болып табылады.

Сонымен қоса, 2018 жылғы қарашаның ортасына таман мұнай бағасын белгілеудің бір баррель үшін 70 АҚШ долларынан төмен деңгейлеріне дейін айтарлықтай төмендеуі байқалды (2018 жылғы қазанда мұнайдың орташа бағасы бір баррель үшін 80,5 АҚШ долларын құрады). Әлемдік экономиканың баяулауы, сондай-ақ ұсыныстың жоғары деңгейі нәтижесінде мол әлемдік қорлардың туындауы жағдайларында әлемдік сұраныстың қысқаруын күтулер аясында мұнай бағасының айтарлықтай құлдырауы орын алды. Нарыққа қатысушылардың барынша оптимистік болжамдарына қарамастан, орта мерзімді перспективада мұнай бағасын белгілеу энергия ресурстары нарығында сұраныс пен ұсыныс балансын көрсете отырып, бір баррель үшін 60 АҚШ долларына

1-кесте

Brent маркалы мұнай бағасына болжамдар, бір баррель үшін АҚШ доллары

Дереккөз	2018	2019	Болжамды шығару күні
International Monetary Fund	71.6	70.9	2018 жылғы қазан
World Bank	74.2	76.2	2018 жылғы қазан
Thomson Reuters	74.3	76.0	2018 жылғы қазан
Consensus Economics	73.8	77.6	2018 жылғы қазан
Bloomberg	72.5	62.6	2018 жылғы қазан
Орташа мән	73.3	72.7	-

Дереккөзі: ҚРҰБ құрастырған

жуық деңгейде қалыптасуы мүмкін деген тәуекелді күшейтті.

Мұнай бағасының бұдан былайғы траекториясына қатысты құбылмалылық пен жоғары белгісіздік деңгейін ескере отырып, Ұлттық Банк орта мерзімді кезеңдегі энергия ресурстары бағаларының төмендеуін, сол сияқты өсуін болжайтын басқа сценарийларды да қосымша қарастырады.

Қазақстандық экспортты кеңейту әлеуетін көрсететін Қазақстанның негізгі сауда әріптестерінің өсу перспективалары бойынша алғышарттар азғана нашарлау жағына қарай түзетілді. Сыртқы сұраныс 2019 жылы оң аймақта бола отырып, орта мерзімді кезеңнің соңына таман баяулайтын болады. Сыртқы сұраныстың баяулауы, ең алдымен, әлемдік экономиканың баяулауы нәтижесінде ЕО ІЖӨ барынша төмен өсу қарқындары бойынша күтулер аясында өтетін болады. Сонымен қоса, Ресейдегі экономикалық белсенділіктің әлсіз серпіні және АҚШ-пен сауда-саттық соғыстарының салдарынан Қытайдағы экономикалық өсудің баулауы күтілуде (59-график).

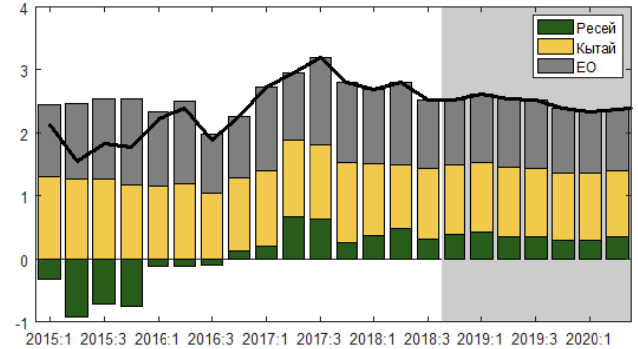
Сыртқы инфляциялық ая да алдыңғы бағалармен салыстырғанда Ресей инфляциясының болжамдарын жоғарылау жағына қарай қайта қарау нәтижесінде нашарлады (2018 жылғы екінші тоқсандағы инфляцияға шолуды қараңыз). Болжамды болашақта Ресейдегі бағалардың барынша жоғары өсуін күту 2019 жылдың басынан бастап ҚҚС мөлшерлемелерінің өсуімен және Ресей рублінің әлсіреуі аясында импорт бағаларының ұлғаюына байланысты.

Ресейге қатысты санкцияларды күшейту тәуекелдері әлсіреген жағдайда импорттық бағалар тарапынан инфляциялық қысым төмендейді, бұл Қазақстандағы инфляцияға төмендейтін ықпал етеді.

Бұл ретте ЕО мен Қытайдағы болжамдық болашақта инфляция тұрақты болады деп болжанады (60-график).

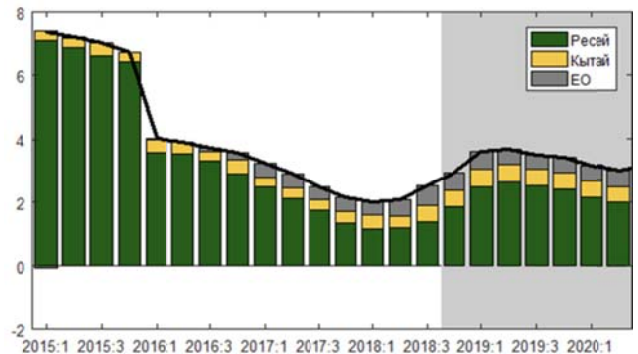
Азық-түлік тауарларының әлемдік нарығына келсек, қысқа мерзімді кезеңде дәнді дақылдардың әлемдік нарығындағы

59-график. Қазақстанның негізгі сауда-саттық серіктес елдер бойынша сыртқы сараланған ІЖӨ-нің декомпозициясы, %, ж/ж

Дереккөз: ҚРҰБ есептеулері

60-график. Қазақстанның негізгі сауда-саттық серіктес елдер бойынша импорттағы үлесі бойынша сараланған инфляция, %, ж/ж

Дереккөз: ҚРҰБ есептеулері

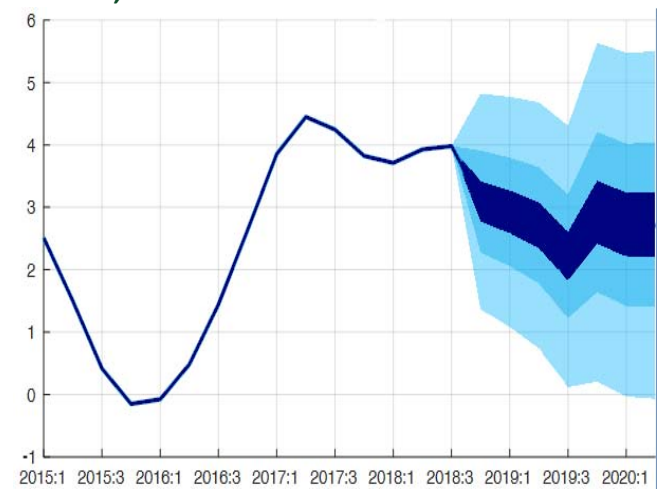
сұраныс алдыңғы ұсыныстан асып кететін болады. Осылайша, 2018-2019 жылдардағы ауыл шаруашылығы маусымында дәнді дақылдардың әлемдік қорының қысқаруы күтілуде³. **Азық-түліктің әлемдік нарығындағы бағалар болжамды перспективада дәнді дақылдарды өндіру бойынша барынша төмен күтулер нәтижесінде баяу өсу серпінін көрсететін болады.** Өз кезегінде, өндірісті төмендету бойынша күту Австралиядағы өнім түрлерінің нашарлауына байланысты. Болжамдық аралықта дәнді дақылдардың әлемдік бағалары Қазақстандағы азық-түлік инфляцияның серпініне қалыпты-жоғары әсер етеді деп болжануда.

Сыртқы монетарлық жағдайлар бойынша алғышарттар өзгерген жоқ, болжамдық аралықтағы федералдық қорлар бойынша мөлшерлеменің арттуында көрініс табатын **АҚШ-тың ақша-кредит саясатын біртіндеп қалыпқа келтіру күтілуде.** Пайыздық мөлшерлемелерді өзгерту бойынша алдағы жоспарларға қатысты ФРЖ риторикасы өзгерген жағдайда Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын жүргізу кезінде осы өзгерістердің әлеуетті салдарын ескеретін болады.

2. БАЗАЛЫҚ СЦЕНАРИЙ БОЙЫНША БОЛЖАМ

2019 жылы Қазақстанның нақты ІЖӨ 2,7%-ды, 2020 жылғы бірінші жартыжылдықта 2,7%-ды құрайды (61-график). Өсудің негізгі факторлары тұтынушылық және инвестициялық сұраныс болады. Тұтынушылық сұранысының оң серпіні тұтынушылық кредит берудің оң серпіні, ең төменгі еңбек ақының ұлғаюымен нығайтылған халықтың нақты ақшалай кірістерінің өсуі аясында байқалатын болады. Инвестициялық сұраныстың өсуі Теңіз кен орнын кеңейту шеңберінде негізгі капиталға инвестициялардың ұлғаюымен қатар, тұрғын үй құрылысына инвестициялардың оң өсу қарқынымен де қамтамасыз етілетін болады.

61-график. ІЖӨ, өткен жылдың тоқсанына сәйкес, %

Дереккөз: ҚРҰБ есептеулері

³ <http://www.fao.org/worldfoodsituation/csdb/en/>

Экспорттың өсуіне Қашаған кен орнындағы мұнай мен газ конденсатын өндіруді ұлғайту ықпал ететін болады. Мемлекеттің тұтыну шығындары әлсіз серпінде көрсететін болады.

Болжамдық перспективада баға белгілеу процестеріне проинфляциялық қысым көрсете отырып, шығарудың оң алшақтығы байқалатын болады. Болжамдық аралықтың соңына қарай оң алшақтық азаяды, ол әлсіз оң аймақта қалады.

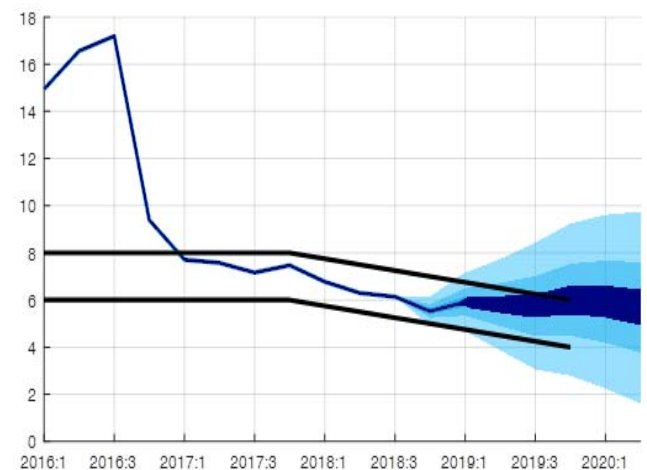
2019 жылы жылдық инфляция жыл соңына қарай жоғарғы шек жақта қалыптасып, нысаналы дәліз ішінде болады (62-график). 2019 жылдың соңына дейін жылдық инфляция болжамдары алдыңғы болжамдық раундпен салыстырғанда реттелетін қызметтердің инфляциясы серпінінде күтілетін баяулау процестері нәтижесінде аздап төмендеу жағына түзетілді. Бұл ретте инфляцияның ең төменгі жалақының артуы, ақы аз төленетін санаттар үшін жеке табыс салығының төмендеуі және бұрын салынатын мәндермен салыстырғанда Ұлттық қордан трансферттердің ұлғаюуы нәтижесінде ішкі сұраныстың кеңеюі аясында 2020 жылы инфляцияның нысаналы деңгейден асып кету тәуекелі бар. Жиынтығында бұл факторлар 2020 жылғы бірінші жарты жылдықтың ішінде бағаның өсуін баяулату процестеріне тежеуші әсер ететін болады. Сонымен қатар, қазақстандық активтердің тәуекел-сыйақысына, сыртқы инфляциялық қордың нашарлауымен қамтамасыз етілетін теңгенің серпініне жанама әсер ететін Ресейге қатысты санкциялық аяның әлеуетті күшеюі 2020 жылғы нысаналы бағдардан (4%-дан төмен) асу тәуекелдерін күшейтеді.

3. ОРТА МЕРЗІМДІ ПЕРСПЕКТИВАДАҒЫ ТӘУЕКЕЛДЕР

Түрлі сыртқы және ішкі факторлардың әсері Ұлттық Банктің орта мерзімді болжам тәуекелдерін кейбір қайта бағалауына себеп болды (63-график).

Ішкі факторлардан өткен болжамды

62-график. Инфляция, орташа алғанда тоқсан ішінде, ж/ж, %

Дереккөз: ҚРҰБ есептеулері

раундпен салыстырғанда 2019 жылдан бастап ең төменгі жалақыны 1,5 есе көтеру талаптарында ішкі сұраныс тарапынан инфляциялық қысым тәуекелі күшейе түсті. Сонымен қатар, ішкі сұраныстың ықтимал өсуіне ақы аз төленетін қызметкерлер үшін жеке табыс салығының төмендеуі, сондай-ақ тұтынушылық кредиттеудің оң серпіні ықпал ететін болады.

Инфляциялық күтулерді ұстап тұрылмау ықтималдығы айтарлықтай өзгерген жоқ, алайда олардың бейімделуі және көбінесе теңгенің номиналды айырбастау бағамының өзгермеліден тәуелділігі бұрынғысынша орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада төмен және орнықты инфляцияны қамтамасыз ету үшін тәуекелдің елеулі факторы ретінде болады.

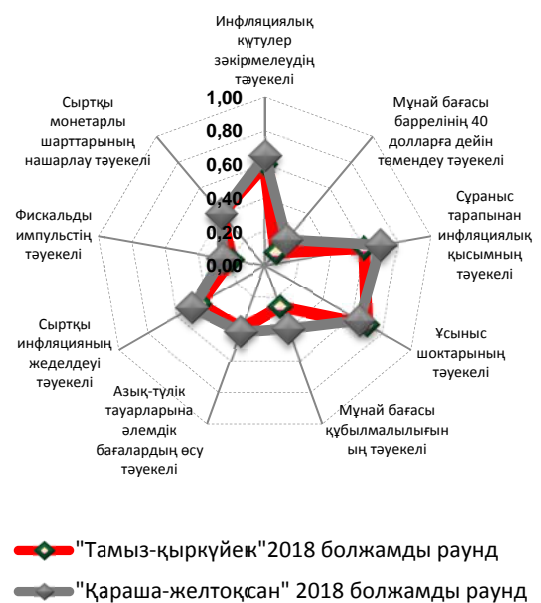
Сондай-ақ ішкі өндірістің жетіспеуі және/немесе өндірістің өзіндік құнының күтпеген өсуі себебінен жекелеген тауар нарықтарындағы ұсыныстар күйзелісінің тәуекелі жоғары болып қалып отыр. Дегенмен, Үкіметтің табиғи монополиялар тарифтерін белгілеуді бақылауды күшейту жөніндегі жоспарларына байланысты осы күйзелістердің туындау ықтималдығы шамалы төмендеді.

Өткен болжамдық раундпен салыстырғанда фискалдық импульс тәуекелі елеулі өзгерістерге ұшыраған жоқ.

Сыртқы факторлардан әлемдік мұнай нарығындағы жағдайдың елеулі нашарлауын атап өту қажет. Қазіргі уақытта АҚШ-та, Сауд Арабиясы мен Ресейде мұнай өндірудің жоғары деңгейіне, сондай-ақ сауда соғыстары салдарынан мұнайға әлемдік сұраныстың баяулауына байланысты мұнай бағасының одан әрі жоғары құбылмалылық тәуекелі және олардың төмендеуінің жалғасуы айтарлықтай күшейе түсті.

Өткен болжамдық раундпен салыстырғанда азық-түліктің әлемдік бағасының өсуі тәуекелдерін бағалау өзгерген жоқ, алайда әлемдік қорлардың болжамды төмендеуі және әлемдік тұтынудың өсуі жағдайында жоғары

63-график. Сараптамалық тәсілге негізделген тәуекелдер картасы

Дереккөз: ҚРҰБ құрастырған

деңгейде қалды.

Сыртқы монетарлық жағдайлардың нашарлау ықтималдығы да елеулі өзгерістерге ұшыраған жоқ. Алайда, негізгі мөлшерлемені арттыру перспективасына, сондай-ақ әлемнің жетекші экономикалары (АҚШ, Қытай, Еуроодақ) арасындағы сауда шиеленісін сақтау мен дамытуға қатысты АҚШ-тың ФРЖ неғұрлым қатаң риторикасы дамушы елдерден қаржы капиталдарының әкетілуіне, олардың ұлттық валюталарының құнсыздануына және инфляциялық процестердің, оның ішінде Қазақстанда да жылдамдырылуына әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, 2019 жылы санкцияларды енгізу және ҚҚС мөлшерлемесін көтеру мүмкіндігі аясында рубльдің әлсіреуіне байланысты Ресей инфляциясын жеделдету жағдайында сыртқы инфляция импортының тәуекелі маңызды болып қалуда.

Ақырында, мұнай нарығына қатысты тәуекелдердің күшеюіне байланысты мұнай бағасының бір баррель үшін 40 АҚШ долларына дейін төмендеуін пайымдайтын пессимистік сценарийдің неғұрлым шынайы дамуы болып отыр. Осы сценарийді іске асырған жағдайда девальвациялық және инфляциялық күтулер айтарлықтай күшейтіледі және инфляция 2019-2020 жылдары өзінің нысаналы мәндерінен асуы мүмкін, ал ІЖӨ өсу қарқыны 2019 жылы 2,1%-ға дейін төмендеуі мүмкін. Ұлттық Банктің реакциясы ақша-кредит саясатын қатаңдату болуы мүмкін және монетарлық саясатты жүргізу талаптары бейтараптылықтан ұстап тұрушылыққа ауыса алады.

Бұдан әрі, тәуекелдер теңгерімін бағалау кезінде Ұлттық Банк жоғарыда сипатталған сыртқы және ішкі факторларды ғана емес, сонымен қатар Үкіметтің Қазақстанның экономикалық өсуі мен инфляциялық процестеріне елеулі әсер етуі мүмкін экономиканы әртараптандыру бойынша құрылымдық реформаларын жүргізудің табыстылығын да назарға алатын болады.

1-қосымша

Төлем балансының ағымдағы шотын болжау туралы

Осы қосымшада төлем балансының ағымдағы шотының 2018-2019жж. арналған болжамын ұсыналады. Болжам Ұлттық Банктің тоқсан сайынғы болжамдық раундтар шеңберінде ақша-кредит саясаты жөнінде шешімдер қабылдау мақсаты үшін әзірленді.

Болжамның бастапқы жорамалдары

Ағымдағы болжамның базалық сценарийі Brent маркалы мұнайдың 2018 жылғы желтоқсаннан бастап бір баррель үшін \$60 бағасы болып табылады (*орташа баға 2018ж. – \$71,8; 2019ж. – \$60 бір баррель үшін*).

Алдыңғы болжамдық раундпен салыстырғанда болжамның кейбір ішкі және сыртқы өлшемдері қайта қаралды.

Қазақстанның орта мерзімді перспективадағы экономикалық өсу қарқынының болжамы алдыңғы күтулерге қарағанда біршама жақсы.

Мұнай өндірудің күтілетін көлемі 2018 жылы 90 млн. тоннаны және 2019 жылы 91 млн. тоннаны құрайды (*алдыңғы болжам – тиісінше 91 млн. және 93 млн. тонна*). Болжамды қайта қарау 2018 жылғы 10 айдағы нақты деректердің шығуына және Қашаған кен орнындағы 2019 жылғы көктемде күтілетін жөндеуге байланысты.

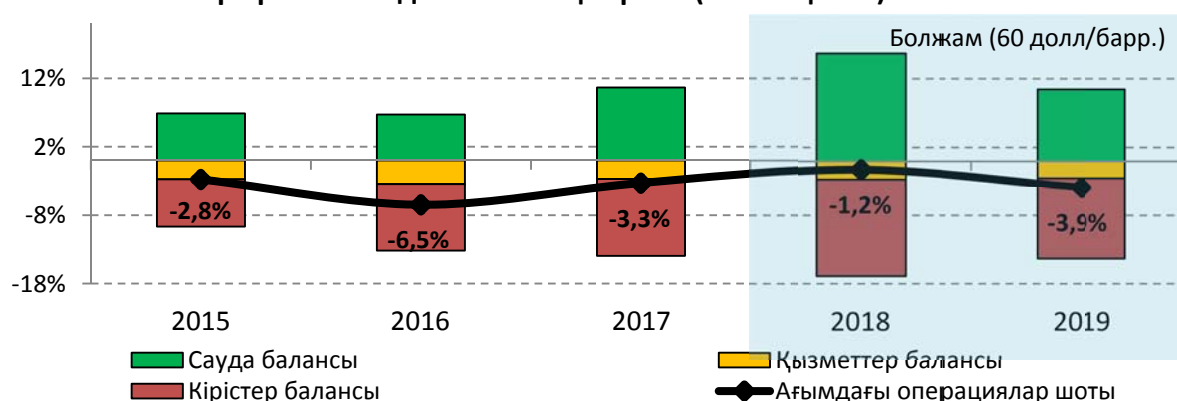
Сыртқы сұраныстың көрсеткіштері Еуроаймақ және Қытай экономикаларының өсу қарқынының бәсеңдеуіне байланысты төмендеу жағына қарай қайта қаралды.

Болжам

Қазақстанда ағымдағы шоттың сальдосы сауда балансының және кірістер балансының серпінімен айқындалады. Көрсетілетін қызметтер балансының серпіні тұрақты және оның ағымдағы шоттың көрсеткіштеріне әсері шектелген (1-график). 2018 жылдың қорытындысы бойынша ағымдағы шоттың жай-күйінің ІЖӨ-нің (-)1,2%-і деңгейіне (*алдыңғы болжам – ІЖӨ-нің (-)2,3%-ы*) дейін жақсаруы күтіледі. 2019 жылы дефицит мұнайдың орташа жылдық бағасының төмен болуы және өткен болжамдық раундпен салыстырғанда өндірудің барынша төмен көлемі есебінен ІЖӨ-нің (-)3,9%-на (*алдыңғы болжам – ІЖӨ-нің (-)3,8%*) дейін ұлғаяды.

Мұнай-газ секторында инвестициялық жобаларды іске асыру үшін қажетті тауарлар импортының өсуі, сол сияқты шетелдік тікелей инвесторларға табыс төлеудің өсуі ағымдағы шотты жақсартудың тежеуші факторы болып қалады.

1-график. Ағымдағы шоттың серпіні (ІЖӨ-нің %-ы)

Тауарлар экспорты 2018 жылы мұнайдың неғұрлым жоғары орташа жылдық бағасы есебінен \$60,4 млрд дейін 22,2%-ға (*алдыңғы болжам – 18,6%*) өседі. 2019 жылы экспорттың болжанып отырған мұнайды өндіру көлемдері өсуінің баяулауына және 2019 жылы бағаның сценарийлік төмендеуіне байланысты \$55.1 млрд дейін 8,8%-ға төмендеуі (*алдыңғы болжам – 1,1%*) күтіледі.

Тауарлар импорты 2018 жылы \$34,4 млрд. дейін 7,8% -ға (*алдыңғы болжам – 8%*) және 2019 жылы \$36 млрд. дейін 3,3%-ға (*алдыңғы болжам – 10%*) өседі. Импортының өсу қарқынының алдыңғы болжамдармен салыстырғанда неғұрлым төмен болуы болжамның бастапқы жорамалдарының өзгеруімен байланысты болды: жаңа тұтынушылық кредиттерді берудің өсу қарқынының біраз баяулауы болжанады. Дегенмен де, тұтыну импортының жоғары деңгейі халықтың нақты кірістерінің ұлғаюы есебінен сақталатын болады.

Бұл ретте, аралық және инвестициялық импорт бизнестің кірістерін қалыпқа келтіру, мемлекеттік бағдарламаларды⁴, сондай-ақ басым жағдайда мұнай газ секторындағы инвестициялық жобаларды⁵, іске асыру есебінен өсуін жалғастырады.

Кірістер балансы инвестициялардан, еңбекақы төлеуден және өтеусіз трансферттен түсетін кірістердің ағынын көрсетеді. Кірістердің теріс балансы шетелдік инвесторларға төленуге тиіс кірістердің экономиканың отандық субъектілерінің алатын кірістерінен асатындығын көрсетеді.

Болжамды кезеңде кірістер балансы тапшылығының 2018 жылы (-) \$23,6 млрд. және 2019 жылы (-) \$22 млрд. дейін ұлғаюы күтіледі. Аталған серпін Қазақстан экономикасының шикізат секторында шетелдік инвесторлардың кірістерінің өсуімен байланысты, ол, өз кезегінде, мұнай өндірудің өсуімен қамтамасыз етіледі. Кірістер балансының ағымдағы болжамды траекториясы алдыңғы қаралған болжамдардан біршама жақсы. Бұл күтілетін мұнай өндірудің қысқаруымен байланысты.

⁴ «7-20-25», «Нұрлы жер» және басқалар.

⁵ БКЖ-СҚБЖ ТШО, Қарашығанаққа инвестициялар (ГӨША, ҚКЖ), «Сарыарқа» газқұбыры, «Borealis» компаниясымен бірлесіп Атырау қаласындағы интеграцияланған газ-химиялық кешені, төртінші МӨЗ, YAAAЖ, Астана қаласындағы LRT, «Fly Arystan» лоукостерлері, «Номад» және «Байқоңыр» КЭС және басқалар.

НЕГІЗГІ ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ ҰҒЫМДАР

Базалық инфляция – әкімшілік, оқиғалық және маусымдық сипаттағы жекелеген факторлардың ықпалымен бағаның қысқамерзімді біркелкі емес өзгерістерін болдырмайтын инфляция.

Базалық мөлшерлеме – Ұлттық Банктің ақша-кредит саясатының ақша нарығында номиналдық банкаралық пайыздық мөлшерлемелерді реттеуге мүмкіндік беретін негізгі құралы болып табылады. Базалық мөлшерлеменің деңгейін белгілей отырып, Ұлттық Банк ортамерзімді кезеңде баға тұрақтылығын қамтамасыз ету бойынша мақсатқа қол жеткізу үшін ақша нарығының таргеттелетін (нысаналы) банкаралық қысқамерзімді мөлшерлемесінің нысаналы мәнін айқындайды.

Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы – ұзақ уақыт бойы өндіріс барысында пайдаланылатын қаржылық емес активтердің өсуі. Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы мынадай құрамдас бөліктерден тұрады: а) есептен шығаруды шегергенде, жаңа және қолданыстағы негізгі қорларды сатып алу; б) жасалған материалдық активтерді ірі жақсартуға шығындар; в) жасалмаған материалдық активтерді жақсартуға шығындар; г) жасалмаған шығындарға меншік құқығын беруге байланысты шығыстар.

Валюталық своп – бір валютаның белгілі бір санын басқасына әр түрлі екі валюталау күнімен айырбастай отырып бір мезгілде сатып алу мен сатуды болжайтын валюталық мәміле. Ұлттық Банктің «валюталық своп» мәмілелері шетел валютасының қамтамасыз етуімен белгіленген пайыздық мөлшерлеме бойынша «овернайт» шарттарымен теңгедегі өтімділікті беру құралы болып табылады.

Ішкі жалпы өнім – өндірістің пайдаланылған факторларының ұлттық

тиесілігіне қарамастан, тұтыну, экспорт және жинақтау үшін мемлекеттің аумағында экономиканың барлық салаларында жасалған барлық соңғы тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің (яғни тікелей пайдалануға арналған) нарықтық құнын көрсететін көрсеткіш.

Ақша базасы (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша) Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша, банктердің аударылатын және басқа да депозиттері, банктік емес қаржы ұйымдарының аударылатын депозиттері және мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары.

Ақша массасы (М3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстарының шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшаның және банктік емес резидент заңды тұлғалардың және халықтың ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа да депозиттерінен тұрады.

Экономиканы долларландыру – шетел валютасы (көп жағдайда – АҚШ доллары) ел ішіндегі немесе оның экономикасының жекелеген секторларында операцияларды жүзеге асыру үшін қолданыла бастайтын жағдай, бұл ретте ұлттық валюта ішкі ақша айналымынан ығыстырылады, жинақтау, құн өлшемі және төлем құралы болады.

Тұтыну бағаларының индексі (бұдан әрі – ТБИ) – халықтың тұтыну үшін сатып алатын тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өзгеруі. Инфляцияны есептеу үшін Қазақстанның тұтынушылық қоржыны үй шаруашылықтары шығыстарының

құрылымын көрсетеді және халық тұтынуындағы ең көп үлестік салмақты алатын тауар мен көрсетілетін қызметті қамтиды. ТБИ тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің белгіленген жиынтығының ағымдағы кезеңнің бағасымен құнының оның алдыңғы (базистік) кезеңнің бағасымен құнына қатынасы ретінде есептеледі. Индексті Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті есептейді.

Инфляция – тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өсуі. Қазақстандағы инфляция тұтыну бағаларының индексімен өлшенеді.

Инфляциялық таргеттеу – инфляцияның нысаналы деңгейіне қолжеткізуге бағдарланған ақша-кредит саясатының режимі.

Бұл режимнің артықшылығы инфляцияны төмендету және төмен деңгейде тұрақтандыру түрінде ақша-кредит саясатының мақсаттарын нақты сәйкестендіру болып табылады. Орталық банктің бір мақсатқа нақты бағдарлануы нарықтардың орталық банкке деген сенімін әлеуетті түрде арттырады. Сонымен қатар инфляцияны төмендету және оның төмен қарқындарын тиімді ұстап тұру түпкілікті нәтижесінде экономиканың тұрақты өсуін қолдайды.

Композиттік индикатор – экономиканың нақты секторын дамытудың қысқамерзімді үрдістерін көрсету үшін қызмет ететін жинақтаушы индикатор. Композиттік индикатор ілгері жүру қасиетіне ие бола отырып, экономикада ілгерілеу және құлдылау болған және өзгерген кезде циклдік өзгеруді көрсету және ауысу нүктелерін анықтау үшін қолданылады. Композиттік индикатор конъюнктуралық зерттеулердің қатысушылары болып табылатын Ұлттық Банктің кәсіпорындары

жүргізетін сауалнамалардың нәтижелері негізінде қалыптасады.

Қысқамерзімді экономикалық индикатор жеделділікті қамтамасыз ету мақсатында есептеледі және ІЖӨ-нің 60%-нан асатын базалық салалар: ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, құрылыс, сауда, көлік және байланыс бойынша шығарылымдар индекстерінің өзгеруіне негізделеді. Көрсеткіш бақыланбайтын экономика бойынша есептелмей және басқа макроэкономикалық түзетулерді қолданбай қалыптастырылады.

Кредиттік аукциондар – Ұлттық Банктің бағалы қағаздарын кері сата отырып сатып алу бойынша аукционы.

Ең төменгі резервтік талаптар (ЕТРТ) – банк өз кассасында қолма-қол ақша және Ұлттық Банктің корреспонденттік шоттарында ұлттық валютадағы (резервтік активтер) ақша түрінде ұстайтын банктің міндеттемелері сомасынан міндетті үлес. Банктердің резервтелетін міндеттемелер көлемін ЕТРТ нормативтері реттейді.

Ақша-кредит саясатының номиналдық зәкірі. Белгілі бір көрсеткіш, оның ішінде макроэкономикалық көрсеткіш, оның көмегімен Ұлттық Банк ақша-кредит саясатының түпкілікті мақсатына ықпал етеді.

Инфляцияны реттеу мақсатында орталық банктер өздері тікелей басқара алатын немесе «номиналдық зәкір» (nominal anchors) деп аталатын көрсеткіштерге ықпал етеді. «Номиналдық зәкір» ретінде мысалы, ақша массасы ақшалай таргеттеу режимі кезінде, валюталық бағам айырбастау бағамын таргеттеген кезде, ақша нарығының қысқамерзімді мөлшерлемелері инфляциялық таргеттеу кезінде болуы мүмкін. Орталық банктің қандай да болмасын «зәкірін» таңдауы ел экономикасының ерекшелігіне және онда

қалыптасқан ақша және қаржы нарығы жүйесіне, сондай-ақ ақша-кредит саясатының режиміне байланысты.

Кері РЕПО – бағалы қағазды белгілі бір мерзімнен кейін бұрын белгіленген бағамен кері сату міндеттемесімен сатып алу мәмілесі. Ұлттық Банк бағалы қағаздар кепілімен банктерге теңгедегі өтімділік беру мақсатында Ұлттық Банктің кепілмен қамтамасыз ету тізбесіне сәйкес кері РЕПО операцияларын жүргізеді.

Ашық нарықтағы операциялар – базалық мөлшерлеме аясында пайыздық мөлшерлемелердің деңгейін қалыптастыру мақсатында ақша нарығындағы өтімділікті беру немесе алу үшін Ұлттық Банктің аукциондар нысанындағы жүйелі операциялары.

Тұрақты қолжетімділік (тұрақты тетік) **операциялары** – ашық нарықтағы операциялардың нәтижелері бойынша қалыптасқан өтімділік көлемін түзету бойынша ақша-кредит саясатының құралдары. Тұрақты тетіктер мәміленің бір тарабының субъектісі Ұлттық Банк болып табылатын екіжақты мәмілелер шеңберінде жүзеге асырылады. Бұл операциялар банктердің бастамасы бойынша жүргізіледі.

Аударым депозиттері – бұл 1) кез келген сәтте номинал бойынша ақшаны айыппұлдар мен шектеулерсіз айналдыруға болатын; 2) чектің, траттың немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын барлық депозиттер. Аударым депозиттері тар ақша базасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі аяқталғаннан кейін ғана алынуы немесе көбіне жинақтау тетігіне қойылатын талаптарға жауап беретін қарапайым коммерциялық операцияларда пайдалану үшін оларды қолайсызырақ ететін түрлі

шектеулері болуы мүмкін жинақтау және мерзімді депозиттер. Сонымен қатар, басқа депозиттер аударылмайтын салымдар мен шетел валютасында көрсетілген депозиттерден де тұрады.

Әлеуетті шығарылым. Экономикадағы өндіріс факторларын толық іске қосу және толық жұмыспен қамту кезінде қол жеткізуге болатын шығарылым деңгейін көрсетеді. Өндірілуі мүмкін және бағалардың өсу қарқынының өзгеруіне алғышарттар құрмастан-ақ іске асырылуы мүмкін өнім көлемін көрсетеді.

Тұтыну себеті – бұл адамның немесе отбасының айлық (жылдық) тұтынуының типті деңгейі мен құрылымын сипаттайтын тауарлар мен көрсетілетін қызметтер жиынтығы. Мұндай жиынтық тұтыну себетінің қолданыстағы бағамен құнына қарай ең төменгі күнкөрісті есептеу үшін пайдаланылады. Тұтыну себеті тұтынудың есептік және нақты деңгейлерін салыстырудың, сондай-ақ валюталардың сатып алыну деңгейін айқындау үшін негіз болады.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігінің пайыздық арнасы – орталық банктің экономикаға пайыздық мөлшерлемелерді реттеу арқылы әсерін сипаттайтын трансмиссиялық тетік арнасы.

Тікелей РЕПО – белгілі бір мерзім өткеннен кейін алдын ала белгілі бір бағамен кері сатып алу міндеттемесімен бағалы қағазды сату мәмілесі. Ұлттық Банк шектен тыс теңге өтімділігін алу мақсатында кері РЕПО мәмілесін жүргізеді.

Еркін өзгермелі айырбастау бағамы. Халықаралық валюта қорының қолданыстағы жіктеуіші бойынша өзгермелі валюта бағамының режимі шеңберінде орталық банк бағамның нарықтық факторлардың әсерімен белгіленуіне

мүмкіндік бере отырып, бағамның деңгейі немесе өзгеруі үшін бағдарлар, оның ішінде операциялық бағдарлар белгілемейді. Бұл ретте орталық банк ұлттық валюта бағамының құбылмалылығын реттеу немесе оның шамадан тыс өзгеруінің алдын алу үшін, сондай-ақ қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін ішкі валюта нарығына тұрақсыз ықпал етуді жүзеге асыру мүмкіндігін өзінде қалдырады.

Шығарылым айырмасы (ІЖӨ гәп). Пайызбен берілген ІЖӨ-нің әлеуетті шығарылымнан ауытқуы. Нақты ІЖӨ мен әлеуетті ІЖӨ-нің арасындағы белгілі бір уақыт аралығындағы айырманы білдіреді. Елде пайдаланылатын ресурстардың тиімділігін көрсететін индикатор болады. Нақты шығарылым әлеуетті шығарылымнан асып кеткен жағдайда (шығарылымның оң айырмасы) басқа да тең жағдайларда экономиканың қызып кетуіне байланысты бағаның өсу қарқынының жылдамдау үрдісінің қалыптасуы күтіледі. Теріс айырманың болуы экономикалық белсенділіктің төмен болуына байланысты бағаның өсу қарқынының болжамды баяулауын білдіреді. Шығарылымның өзінің әлеуетті деңгейінің айналысында ауытқуы экономикадағы іскерлік циклдарды көрсетеді.

Нақты айырбастау бағамы – екі елде өндірілетін тауардың салыстырмалы түрдегі бағасы, елдер арасындағы тауарлар айырбастау тепе-теңдігі. Нақты бағам номиналды бағамға, валюталар бағамдарының арақатынасына, тауарлардың ұлттық валюталардағы бағаларына байланысты.

TONIA (Tenge OverNight Index Average) мөлшерлемесі – биржада автоматты РЕПО секторында мемлекеттік бағалы қағаздармен бір жұмыс күні мерзімімен жасалған репоны ашу мәмілелері бойынша

орташа алынған пайыздық мөлшерлемені білдіреді.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігі – ақша-кредит саясаты құралдарының экономиканың өсуі, инфляция сияқты соңғы макроэкономикалық көрсеткіштерге ықпал ету процесі.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есептемегендегі ақша базасын білдіреді.

NDF – валюталық тәуекелдерді хеджирлеу үшін пайдаланылатын жеткізілімсіз форвардтық мәмілелер.

НЕГІЗГІ ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

АҚШ – Америка Құрама Штаттары
БҰҰ ААШҰ – Біріккен Ұлттар Ұйымының Азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
БИ – бағалар индексі
ЕО – Еуропалық Одақ
ЕОБ – Еуропа орталық банкі
ІЖӨ – Ішкі жалпы өнім
ҚҚС – қосылған құн салығы
ҚОҚ – Қазақстан орнықтылық қоры
ҚР ҰЭМ СК – Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті
ИИДМБ – Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың мемлекеттік бағдарламасы
ҚҚБ – Қазақстан қор биржасы
ҚРҰБ – Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
ҚР – Қазақстан Республикасы
ОПЕК – мұнай экспорттаушы елдер ұйымы
ТБИ – тұтыну бағаларының индексі
ФАО – БҰҰ Азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
ФРЖ – Федералдық резервтік жүйе
ММІ – Money Market Index
Млрд. - миллиард
Млн. - миллион
Долл. – доллар